

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta
Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Petra Lasovská

Vznik a vývoj kodexu *bušidó*

The emergence and development of a code of bushido

Vedoucí práce: Mgr. Dita Nymburská, Ph.D.

Olomouc 2015

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
LASOVSKÁ Petra	U Jatek 571, Jeseník	F12830

TÉMA ČESKY:

Vznik a vývoj kodexu *bušidó*.

NÁZEV ANGLICKY:

The emergence and development of a code of bushido.

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Dita Nymburská, Ph.D. - ASJ

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Ve své bakalářské práci se zaměřím na vznik a vývoj japonského válečnického kodexu bušidó. V práci nastíním vznik a rozvoj japonské válečnické vrstvy a formování válečnické etiky a formalizaci kodexu bušidó v době Tokugawa. Kromě historických pojednání zde budu vycházet také z teoretických spisů významných válečníků (např. Kniha pěti kruhů či Hagakure). Ve druhé části práce se budu věnovat vlivu kodexu bušidó na jednání japonských vojáků v době 2. války, zvláštní pozornost hodlám věnovat především příslušníkům tzv. Zvláštních úderných jednotek (jap. Tokkótai).

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Bushido: The Soul of Japan/Inazó Nitobe

Hagakure: tricentennial anniversary: biopsychosocial basis of mortal education (edited by Stacey B. Day and Kiyoshi Inokuchi)

Hagakure: moudrost samuraje z kraje Saga / Cunenomo Jamamoto ; přeložil Robert Hýsek

The Way of the Samurai: Yukio Mishima on 'Hagakure' in Modern Life

Miyamoto Musashi: The Book of Five Rings

Aleš Skřivan: Cestou samurajů

Aleš Skřivan: Japonská válka (1931-1945)

Podpis studenta: .....

Datum: .....

Podpis vedoucího práce: .....

Datum: .....

Prohlášení o samostatnosti

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc

Podpis

Anotace

Jméno autora: Petra Lasovská

Katedra, fakulta: Katedra asijských studií, Filozofická fakulta

Název práce: Vznik a vývoj kodexu *bušidó*

Vedoucí práce: Mgr. Dita Nymburská, Ph.D.

Počet stran: 70

Počet znaků (včetně mezer): cca 114 500

Přílohy: Český abstrakt, anglický abstrakt

Cíl práce

Cílem této práce je čtenáři přiblížit kodex *bušidó* a samuraje, kteří řídili své životy na základě hodnot a zásad v kodexu zmíněných. V rámci vývoje kodexu se zaměřuji na jeho vliv na piloty jednotek *Tokkótai* během druhé světové války a snažím se dokázat, že dávné hodnoty stále měly vliv na Japonce i v moderní době.

Způsob naplňování cílů

Prostřednictvím studia primární a sekundární literatury k danému tématu zkoumám historii a vývoj kodexu *bušidó*, později i jeho vliv na piloty za druhé světové války.

Resumé výsledků

Na základě studia vývoje kodexu *bušidó*, chování samurajů v historii a později i pilotů jednotek *Tokkótai* lze konstatovat, že tito piloti byli minulostí a dávnými hodnotami bezesporu ovlivněni a čerpali z nich sílu při rozhodnutí položit svůj život za vlast. Touto skutečností splnila tato práce svůj cíl, kterým bylo nejen představit kodex *bušidó* čtenáři, ale hlavně dokázat, že jeho tradiční hodnoty přetrvaly i do moderní doby.

Klíčová slova

Japonsko, kodex *bušidó*, samuraj, *Hagakure*, *seppuku*, rónin, zenový buddhismus, válka v Tichomoří, jednotky *Tokkótai*, *kamikaze*, sebevražedné útoky

Poděkování

Především chci poděkovat paní doktorce Ditě Nymburské, která byla mou vedoucí při psaní této bakalářské práce a poskytla mi množství cenných rad, které mi byly velmi nápomocné. Také bych ráda poděkovala všem, se kterými jsem konzultovala tvorbu této práce ať už po gramatické či stylistické stránce. Nakonec bych ráda poděkovat i Billu Gordonovi, jehož práce, zabývající se piloty *kamikaze*, byla velmi inspirativní a přiměla mě začít se o toto téma hlouběji zajímat.

Obsah

Transkripční poznámka.....	8
Úvod	9
1. Kodex <i>bušidó</i> a jeho minulost	12
1.1. <i>Hagakure</i> a smrt	14
1.2. <i>Seppuku</i> – rituální „sebevražda“	17
1.3. Róninové	21
1.4. Prolínání zenového buddhismu a šintoismu s <i>bušidó</i>	22
2. Samurajové, bojovníci Japonska	26
2.1. Sedm ctností samuraje.....	27
2.1.1. Spravedlnost, správné jednání, správný postoj.....	27
2.1.2. Odvaha.....	28
2.1.3. Lidskost a všeobjímající láska.....	29
2.1.4. Úcta a správné chování.....	30
2.1.5. Upřímnost.....	31
2.1.6. Čest.....	33
2.1.7. Věrnost a oddanost	34
2.1.8. Povaha samuraje a jeho sebeovládání	35
2.2. Bojové schopnosti a vzdělání samurajů	37
2.3. Zbraně samurajů	38
3. Zvláštní úderné jednotky Japonska během druhé světové války	42
3.1. Japonské sebevražedné zbraně.....	45
3.2. Zvláštní úderné jednotky <i>Tokkótai</i> a jejich piloti	49
3.3. Skutečný efekt jednotek <i>Tokkótai</i>	53
3.3.1. Jednotky <i>Tokkótai</i> z pohledu amerického vojáka.....	54
3.3.2. Jednotky <i>Tokkótai</i> z pohledu japonského vojáka	56
3.4. Pronikání kodexu <i>bušidó</i> do „moderní“ války	58
Závěr	60

Příloha I	Český abstrakt	62
Příloha II	Anglický abstrakt	65
	Použitá literatura a prameny	68

Transkripční poznámka

Japonská slova v textu jsou doplněna přepisem do latinky s použitím české transkripce, ve většině případů odlišená kurzívou. Výjimku tvoří slova „samuraj“, „rónin“ a „sakura“, která považuji za natolik známé, že není třeba je pomocí kurzívy odlišovat. Stejný postup jsem zvolila i u názvů japonských sebevražedných zbraní, které také neodlišuji v textu kurzívou. Asijská jména autorů anglicky psané literatury ponechávám v původní anglické transkripci. Japonská osobní jména jsou v transkripci uváděna v pořadí běžném pro japonské prostředí, tj. příjmení, osobní jméno. Není-li u citací z angličtiny a japonštiny uvedeno jinak, jedná se o můj vlastní překlad. U poznámek pod čarou, u kterých není uveden odkaz na zdroj, vycházím ze znalostí získaných během studia na Univerzitě Palackého, Katedře japonských studií.

Úvod

Japonsko přitahovalo a v současnosti stále přitahuje pozornost svojí odlišnou kulturou a hodnotami. V období izolace¹ Japonska pronikaly informace o japonském způsobu života do západní kultury jen velice pozvolna, prakticky vůbec. Až po ukončení izolace v druhé polovině 19. století došlo k hlubšímu zkoumání odlišností a vzájemné kulturní výměně.

Výraznou součástí tradiční japonské kultury, o kterou lidé ze Západu jevili zvýšený zájem, byla bojová umění. Společně s nimi se dostal do jejich povědomí také kodex *bušidó* a samurajové, japonští válečníci. I když se pro jednodušší pochopení dají srovnat s rytíři, kteří v Evropě existovali od konce 11. století, měli s nimi pramálo společného. Samurajové tvořili válečnickou vrstvu japonské společnosti a stáli nejvýše na společenském žebříčku. Nebyla to ale jen bojová umění, díky čemuž byli na Západě obdivováni, ale jejich hodnoty a zásady také silně ovlivňovaly japonské myšlení. Prvním spisovatelem, který se pokusil japonský kodex *bušidó* přiblížit západnímu čtenáři, byl Nitobe Inazó.² Jeho dílo *Bušidó: Duše Japonska* (anglický název *Bushido: The Soul of Japan*) bylo také jedním z prvních děl, po kterém zájemci o tento kodex v minulosti sahalí.

Vzájemné kulturní poznávání se samozřejmě neobešlo bez kritiky a nepochopení. Největšího nepochopení strany Západu se dostávalo otázce smrti. Smrt je v japonské kultuře vnímána odlišněji než v kultuře západní, což může vyvolat rozepře. Pro Japonce a jejich náboženství smrt neznamena definitivní konec. Naopak často představovala jednu z posledních možností, jak znovu nabýt čest a tím si zajistit lepší postavení v budoucím životě. K bezesporu největšímu střetu odlišných národních

---

¹ Politika japonské izolace (japonsky *sakoku seisaku* 鎖国政策) započala v roce 1639. Jednalo se o uzavření země a omezení komunikace vůči cizincům na minimum. Výjimku zde tvořili Holanďané, se kterými Japonci udržovali obchodní vztahy i během izolace. Obchody probíhaly na uměle vytvořeném ostrově *Dedžima* 出島 pouze několikrát do roka. Na základě znalostí poskytovaných Holanďany vznikly v Japonsku tzv. holandské vědy *rangaku* 蘭学. Izolace Japonska byla prolomena až na díky tlaku ze strany Američanů v roce 1854.

² *Nitobe Inazó* 新渡戸稲造 (1862–1933) byl japonský pedagog, diplomant, zemědělský ekonom a politik v období před druhou světovou válkou. Narodil se v prefektuře Iwate jako syn samuraje z rodu Marioka. Vystudoval zemědělskou školu v Sapporu a později odešel z Tokijské univerzity, aby mohl studovat ve Spojených státech. Po návratu zastával vysokou pozici jako profesor na obou školách a byl také zvolen jako člen *kizokuinu* 貴族院 = horní aristokratické sněmovny japonského parlamentu. Během svého života byl i plodným spisovatelem, jeho nejslavnější dílo je ale *Bushido: The Soul of Japan*. (viz <http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/311.html>, [cit. 2015-04-08]).

hodnot pak došlo během druhé světové války, kdy Japonsko válčilo s Amerikou. Velmi diskutované letky, známé pod názvem *kamikaze* (japonsky *Tokkótai*³), se staly terčem velké kritiky západních zemí a jejich zavedení bylo chápáno jako podlý způsob vedení války. Na základě americké snahy pochopit a odhadnout chování Japonců v průběhu války a tím docílit jejich porážky, vzniklo například dílo Ruth Benedictové⁴ s názvem *Chryzantéma a meč* (anglický originál *The Chrysanthemum and the Sword*). Benedictová byla také jednou z prvních kulturních antropoložek, která přiblížila japonskou kulturu lidem ze Západu.

Tématem této práce je Vznik a vývoj kodexu *bušidó*, tedy jeho vývoj od prvopočátku až do druhé světové války. Dohledat přesná data o vzniku tohoto kodexu je velmi obtížné, proto ve své práci čerpám především z děl a myšlenek samotných samurajů nebo jejich žáků. Je proto třeba mít na paměti, že mnohé skutečnosti byly silně ovlivněny jejich vlastními názory a pocity. V rámci vývoje kodexu a jeho vlivu na druhou světovou válku se zaměřuji především na letce jednotek *Tokkótai*.

V první kapitole této práce rozebírám samotný kodex *bušidó* a jeho historii. Stručně se pokusím vyložit, co kodex *bušidó* představoval, jak vznikl a hlavně se zaměřím na jeho ovlivnění dílem *Hagakure* od Jamamota Cunemota. Vzhledem k tomu, že v japonské kultuře a v kodexu samotném hraje důležitou roli smrt, bude této problematice věnována celá podkapitola. Součástí první kapitoly bude také charakteristika samurajů, jejich hodnot a objasnění pojmů jako jsou *seppuku* a *róninové*. V závěru první kapitoly se zaměřím na prolínání kodexu *bušidó* s japonským zenovým buddhismem.

V druhé kapitole se budu podrobněji zabývat samotnými samuraji. Celou jednu podkapitolu věnuji jejich ctnostem, jejichž dodržováním byli vázáni, a které vycházely ze samotného kodexu. Kromě ctností, kterými se samurajové vyznačovali, a které mnoho lidí ze Západu fascinovaly, věnuji i podkapitolu jejich bojovým schopnostem, vzdělání a zbráním, které používali v boji.

---

³ Více viz kapitola 3 „Zvláštní úderné jednotky Japonska během druhé světové války“.

⁴ Ruth Benedictová (1887–1948) byla významnou kulturní antropoložkou amerického původu zaměřující se především na studium a srovnávání jednotlivých kultur amerických indiánů. Později byla požádána, aby vytvořila dílo zabývající se životem japonského obyvatelstva, sloužící pro lepší pochopení jejich myšlení a chování během druhé světové války. Na základě toho vzniklo v roce 1946 dílo s názvem *Chryzantéma a meč*.

Třetí a zároveň i poslední kapitola je věnovaná druhé světové válce a roli japonských pilotů v ní. Zaměřím se na jednotlivé způsoby a druhy japonských sebevražedných akcí, kterými se Japonsko zoufale snažilo zvrátit průběh války ve svůj prospěch a zároveň si tím vysloužilo obrovskou kritiku od ostatních zemí. Neopomenu se zmínit ani o pilotech a jejich motivech, které je vedly k tomu, aby se těchto akcí zúčastnili. V závěru kapitoly se zaměřím na skutečný dopad těchto sebevražedných jednotek a také na to, jakou roli zde sehrál kodex *bušidó*.

Cílem mojí práce je objasnit význam kodexu *bušidó* a hodnot, které představuje. Přiblížit čtenářům osobnost samuraje a hlavně odlišný způsob japonského vnímání smrti a jejich přístupu k ní, což si myslím, že tvoří největší propast mezi našimi kulturami. Poslední kapitolou se pokusím dokázat, že hodnoty dávné historie v Japonsku ani v moderní době zcela nevyumizely, ale že z nich Japonci stále čerpají sílu, přestože se způsoby boje, důvody i technika diametrálně změnily.

1. Kodex *bušidó* a jeho minulost

Pro správné porozumění tomu, co kodex *bušidó* v Japonsku znamenal, je třeba si nejprve ujasnit, kdo to byli samurajové. Pojem *samuraj* 侍 užívaný v Japonsku pro označení „válečníka“ pocházejícího z doby⁵ před vládou *daimjóů*⁶ 大名 a odkazující na muže často urozeného původu, který se zavázal k ochraně svých pánů. Pro snadnější představu je lze přirovnat k evropskému rytíři, jehož oddanost náležela některému z feudálních pánů. Ideálem bylo, aby se všichni samurajové řídili velmi přísnými pravidly a jejich život náležel pánovi.⁷ To ovšem byla představa, která se často nepodařila naplnit.

Samurajové se mezi sebou odlišovali různými stupni hodností, danými na základě postavení jejich pána, na bohatství a velikosti rodu, kterému přísahali svoji věrnost nebo na úloze, která jim v rámci rodu byla svěřena. Samurajové přirozeně nebyli jedinými válečníky, kterými Japonsko disponovalo, ale tvořili spíše jakousi elitu mezi japonskými vojáky. Pod nimi pak byla celá řada nižších bojovníků, kteří byli samuraji a jejich etikou ovlivňováni. Jednalo se například o obyčejné pěší vojáky zvané *ašigaru* 足輕 následované celou řadou dalších pomocníků.⁸

Kodex *bušidó* 武士道⁹ po svém vzniku představoval jakýsi „kodex cti“ na který samurajové přísahali, čímž stvrdili svou věrnost a lojalitu. Samostatné pojmenování *bušidó* se poprvé objevuje až v letech 1885–1895.¹⁰ Nicméně tento etický a ideologický systém byl už dlouho předtím spojen s vojenskou šlechtou *buši* 武士.¹¹ V doslovném překladu *bušidó* znamená „cesta samuraje“. Pokud si znaky v názvu rozebereme jednotlivě, pak první znak *bu* 武 představuje bojové umění. Znak druhý *ši*

⁵ Samurajové se jako vojenská vládnoucí šlechta začali v Japonsku objevovat zhruba od roku 1185, tedy od začátku období Kamakura. (viz ASIA FOR EDUCATORS. The Age of the Samurai: 1185-1868 [online]. Columbia University, 2009. [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: http://afe.easia.columbia.edu/special/japan_1000ce_samurai.htm).

⁶ Tento pojem v Japonsku označoval v 15.–16. století pána, kterému náleželo několik provincií, okresů, v některých případech i vesnic.

⁷ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 9.

⁸ Viz RATTI, Oscar a Adele WESTBROOK. *Tajemství samurajů: přehledný výklad o bojových uměních feudálního Japonska*. 3. vyd. Praha: Fighters publications, 2005, s. 84.

⁹ Tamtéž, s. 9.

¹⁰ Viz BENESCH, Oleg. *Bushido: The creation of a martial ethic in late Meiji Japan* [online]. Vancouver, Doctor of Philosophy. The University of British Columbia. 2011 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: https://circle.ubc.ca/bitstream/handle/2429/31136/ubc_2011_spring_benesch_oleg.pdf.

¹¹ Viz MATELA, Jiří. *Bušidó: Duše Inazó Nitobeho*. Olomouc, 2009. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého Olomouc., s. 13.

士 odkazuje na válečníka obecně a poslední znak ve složenině *dó* 道 má význam cesty, nauky či učení.

Kodex tvořil soubor všech strategických, morálních, etických a praktických zkušeností samurajů napříč japonskou historií.¹² Dříve byly zásady samurajů předávány pouze ústně. Až později se o vznik samotného kodexu s názvem *bušidó* zasloužili japonští učenci¹³ – Kamo Mabuči,¹⁴ Motoori Norinaga¹⁵ a Hirata Acutane.¹⁶ Nesmím opomenout ani Jamamota Cunetoma,¹⁷ též známého pod jménem Jamamoto Džóšó,¹⁸ který k tvorbě kodexu přispěl svým dílem *Hagakure kikiaki* 葉隠聞書 (1716), dále jen *Hagakure*, ze kterého budu v následujících kapitolách čerpat. Název díla ve zkráceném překladu do češtiny znamená „Skrytý v listí“ a představuje řád, jehož dodržování postavilo samuraje na nejvyšší pozici v japonské společnosti. Název přímo souvisí s místem, kde bylo dílo napsáno. Jednalo se o horu *Kinrijú*,¹⁹ kde Džóšó údajně diktoval své dílo učedníkovi Curamotovi Taširovi²⁰ skryt pod listy velkých stromů.²¹

Než se zaměřím na učení *Hagakure*, musím zdůraznit, že toto dílo se orientuje a vychází především ze života samurajů z kraje Saga, jejichž zvyklostem byl kodex *bušidó* přizpůsoben. Dílo *Hagakure* představuje „souhrn diktátů a sedmileté zpovědi, učení a životní modrosti poustevníka“. ²² Samotný Džóšó své názory tedy nezaznamenal písemně, to učinil jeho učedník Curamoto Taširo. Můžeme zde nalézt

¹² Viz HRAŠKOVÁ, Jana. *Bušidó – japonský morální kódex bojovníka a vyrovnanost' so smrt'ou. Auspicia*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2007, s. 13., Dostupné z: http://vsers.cz/wp-content/uploads/2012/10/07_02_auuspicie.pdf

¹³ Viz DRAEGER, Donn F. *Comprehensive Asian fighting arts*. New York: Kodansha International, 1980, s. 86.

¹⁴ *Kamo Mabuči* 賀茂真淵 (1697–1769) – spisovatel, učenec a jeden z hlavních představitelů Národního vědění (japonsky *kokugaku* 国学). (viz <http://www.britannica.com>, [cit. 2015-04-08]).

¹⁵ *Motoori Norinaga* 本居宣長 (1730–1801) – japonský učenec, taktéž se zabývajícím Národními vědami *kokugaku*. (viz <http://www.britannica.com>, [cit. 2015-04-08]).

¹⁶ *Hirata Acutane* 平田篤胤 (1776–1843) – myslitel a vedoucí představitel školy obnovení šintoismu v Japonsku (*fukko šintó* 復古神道). (viz <http://www.britannica.com>, [cit. 2015-04-08]).

¹⁷ *Jamamoto Cunetomo* 山本常朝 (1659–1719) byl samuraj z provincie Saga, který sloužil Nabešimovi Micušigemmu. Po smrti svého pána se Jamamoto vydal do poustevny v horách na odpočinek. Později ve svém životě sdělil mnoho svých poznatků svému učedníkovi. (viz http://www.biographybase.com/biography/Yamamoto_Tsunetomo.html, [cit. 2015-04-08]).

¹⁸ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 3.

¹⁹ Hora *Kinrijú* se nachází na místě zvaném Kurocučibaru v prefektuře Saga na ostrově Kjúšú.

²⁰ *Curamoto Taširo* 田代陣基 (1659–1719)

²¹ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 22.

²² Tamtéž, s. 6.

úvahy na mnohá témata, jako jsou například čistota, krása, život a smrt, hrdinství a zbabělost.²³ *Hagakure* je tedy určitou definicí *bušidó*, neboť ctnosti v nich obsažené jsou pro kodex stěžejní. Vše je ale podbarveno Džóšóovými vlastními názory v to, že „samuraj má až do své smrti věrně sloužit pánovi a svůj život nést lehce jako pírko“.²⁴ Smrt nebyla Japonci vnímána jako něco, čeho by se měli obávat, ale spíše tvořila přirozenou součást jejich životů.

1.1. *Hagakure* a smrt

Dílo *Hagakure* patří mezi jedno z významných děl týkající se problematiky samurajů v Japonsku, ale v Evropě bylo od počátku jeho vydání spíše odmítané. Přesto do povědomí lidí ze Západu vešla jedna nejnámějších a zásadních vět a to, že „cestou samuraje je smrt“.²⁵ Proto se v této podkapitole budu zabývat tím, jak byla smrt vnímána samuraji z pohledu *Hagakure* a v čem se tento pohled lišil od představ prezentovaných západními náboženstvími, jako je například křesťanství.

„Udatný válečník prokáže svou bojovou chrabrost spíše tehdy, když zemře za svého pána, než když zabije svého nepřítele“.²⁶ Tento úryvek z *Hagakure* dokazuje, kam až sahala samurajova oddanost k pánovi. Bylo nezbytné, aby byl samuraj kdykoli připraven položit svůj život za pána. Samurajové se snažili potlačovat jeden ze základních lidských pudů, a to přežít, což dokazuje i samotné dílo *Hagakure*: „Správný samuraj by měl denně meditovat nad svou smrtí. Měl by si představovat, jak je probodán šípy, rozsekán meči, vržen do plamenů či nucen spáchat *seppuku* z rozkazu svého pána. S každým dnem by se měl samuraj předem považovat za mrtvého“.²⁷ Protože pouze tak, že bude připraven na jakýkoli způsob, jímž může přijít o život, nikdy nezaváhá a zbaběle neuteče.

Často ani dosažení samurajova cíle, či splnění úkolu nebylo stěžejní, protože správného válečníka ze samuraje udělala jen smrt. To ovšem nemuselo platit vždy,

---

²³ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 6–7.

²⁴ Tamtéž, s. 22. a 43.

²⁵ Tamtéž, s. 22.

²⁶ Viz TSUNETOMO, Yamamoto. *Hagakure: Book of the Samurai* [online]. [cit. 2015-01-12]. Seattle, Wash.: Pacific Publishing Studio, 2010. Dostupné z: <https://archive.org/details/Hagakure-BookOfTheSamurai>, s. 12.

²⁷ Tamtéž, s. 46–47.

protože ne všichni významní válečníci padli v boji, ale zemřeli přirozenou smrtí. Jedná se tedy spíše o zidealizovanou podobu nastíněnou v *Hagakure*.²⁸ Tato skutečnost ale vede k zamyšlení, proč tedy smrt bez dosažení cíle, který byl samurajovi svěřen a kde neuspěl, nebyla považovaná za ostudnou. Volil-li člověk mezi dvěma možnostmi, nikdy nebylo jisté, že zvolil tu správnou. Nicméně pokud samuraj svůj úkol nesplnil a ještě zůstal naživu, to bylo za ostudné považováno. Proto zvolil-li smrt i bez splnění svého úkolu, pak se nejednalo o zbabělou volbu. To představuje podstatu *bušidó*.²⁹

Právě toto uvažování stavělo dříve dílo *Hagakure* do pozice, kdy nebylo pro neznalé čtenáře ze západních zemí ničím přitažlivé a naopak budilo odpor. Křesťanství v nejzákladnější rovině chápání učí, že po smrti přijde člověk buď do nebe, nebo do pekla. Strach z pekla se promítá u mnohých i do strachu ze smrti samotné. Učení *Hagakure* ale samuraje vedlo k tomu, aby se smrti nebáli, neutíkali před ní a přijali ji jako přirozenou součást života. V návaznosti na to zde uvedu jeden úryvek z *Hagakure* vystihující tuto skutečnost.

„Ať už jsou lidé vysokého nebo nízkého původu, bohatí nebo chudí, staří nebo mladí, osvícení nebo zmatení, všichni jsou na tom stejně – jednoho dne zemřou. Ne že bychom nevěděli, že jednou zemřeme, ale chytáme se stébla. Na jedné straně víme, že jednoho dne zemřeme, a na druhé straně si myslíme, že všichni ostatní zemřou před námi a my z tohoto světa odejdeme jako poslední. Smrt se zdá být tak vzdálená... Není takové myšlení povrchní? Je bezcenné, je to jako vtip uprostřed snu. Nikomu nepomůže, když bude ignorovat blízkost smrti. Smrt stojí vždy za dveřmi, a my bychom měli vyvinout patřičné úsilí a jednat rychle.“³⁰

Nakonec je třeba si uvědomit, stejně jako tvrdí Inokuči Kijoši, že „válka ani bitva nejsou situace, které bychom mohli považovat za normální, přirozené a často si vynutí naprostý převrat lidské logiky a morálky“.³¹ Nesmíme proto hledat v činech samurajů a jejich přesvědčení šílenství či fanatismus. Zde právě zenový buddhismus a jeho učení, spočívající v nalezení vnitřní síly v člověku pomáhá odstranit ze samurajovy

---

²⁸ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 49.

²⁹ Tamtéž, s. 49.

³⁰ Viz JAMAMOTO, Cunetomo. *Hagakure: moudrost samuraje z kraje Saga*. Adamov: Temple, 2004, s. 44.

³¹ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 54.

mysli nebezpečné myšlenky a úvahy, které by jej mohly negativně ovlivnit, a proto se samurajů nic takového jako šílenství a fanatismus či zuřivost většinou netýkala.

Japonci chápali smrt jako „odjezd do cizí, vzdálené země“,³² nikoli jako okamžité a nezvratné ukončení života. Mrtví pro Japonce nikdy nebyli navždy ztraceni, ale bylo možné s nimi pomocí mnoha nejrůznějších rituálů komunikovat a duše nebožtíka *tamašii* 魂 byla přivolávána zpět na zem. Tato tradice, vycházející z buddhismu, se promítla i do současnosti, kdy Japonci oslavují svátky mrtvých, kteří se mohou vracet zpět mezi živé.³³

Představa posmrtného života je v japonské kultuře velice důležitá a východní učení, jako například buddhismus, formuje lidskou schopnost postavit se smrti „tváří v tvář vyrovnaně a s klidem“.³⁴ Tedy nebát se jí a přijmout smrt jako přirozenou součást života. Smrt je i v *Hagakure* zobrazovaná jako „pozitivní úsek vývoje života“,³⁵ a podle Společenství Hagakure v městě Saga³⁶ je smrt reflexí „očistění“.³⁷ To může doložit následující věta. „Není většího důkazu čistoty samurajova srdce, nežli smrt pro pána“.³⁸

---

³² Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 56.

³³ Například se jedná o japonský Svátek mrtvých *obon* お盆 (13.–16. červenec nebo srpen), vycházející z tradice buddhismu a sloužící k uctění předků. Samotný svátek trvá po tři dny, nicméně v každé provincii začíná oslava v jiný den. Během reforem v období Meidži přešlo Japonsko z lunárního kalendáře na gregoriánský. Na tuto skutečnost reagovali Japonci v různých provinciích odlišně, a proto vznikla 3 různá období, kdy se svátek *obon* slaví. První z nich, tzv. *šičigacu obon* 七月お盆 (*bon* v červenci). Ten je slaven kolem 15. června na východě Japonska (oblast Kantó, Tokio apod.). Druhý, tzv. *hačigacu obon* 八月お盆 (*bon* v srpnu) je slaven kolem 15. srpna a oslava svátku v tento den je nejrozšířenější. Poslední je tzv. *kjubon* 旧盆 (starý *bon*) slavený 15. dne 7. měsíce podle lunárního kalendáře, což se mění každý rok. (viz <http://www.bonodori.net/E/sekai/bonabc3.HTML>. [cit. 2015-03-08]).

³⁴ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 57.

³⁵ Tamtéž, s. 57.

³⁶ 葉隠研究会 (*hagakure kenkjūkai*) v angličtině známá také pod názvem *Hagakure Research Association*. Jedná se o asociaci zabývající se studiem a interpretací historie samurajů z kraje Saga prostřednictvím časopisů a knih.

³⁷ Japonský koncept smrti a čistoty: Smrt, krev a podobné věci jsou v Japonsku přirovnávané ke špíně, znečištění *kegare* 汚れ a Japonci se od nich snaží různými rituály očistit. Jedná se například o rituál *misogi* 禊, nebo rituál *harae* 祓, při kterých je celé tělo omýváno čistou vodou. Tato víra vychází ze základů šintoismu. (viz JANDOVÁ, Kristýna. *Seppuku – rituální sebevražda v kontextu japonské kultury*. Brno, 2013. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita., s. 39. [online]. [cit. 2015-04-08]).

³⁸ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 55–58.

1.2. *Seppuku* – rituální „sebevražda“

Dříve než se v této podkapitole budu věnovat *seppuku*, nejčastěji překládané do češtiny jako „rituální sebevražda“ je potřeba vysvětlit rozdíl mezi sebevraždou a sebeobětováním, jak budu tyto pojmy v následujícím textu rozlišovat.

O sebevraždu se jedná v případech, kdy člověk umírá dobrovolně a vlastním přičiněním z touhy uniknout tomuto životu, své dosavadní existenci. Naopak rozhodne-li se člověk zemřít sice dobrovolně, ale z důvodu hlubokého přesvědčení, že smrt je jediná cesta, jak dosáhnout nějakého pozitivního cíle, pak tuto smrt označuje D. Nymburská za sebeobětování.³⁹

Seppuku 切腹, která je součástí samurajského kodexu *bušidó*, byla ve feudálním Japonsku mezi samuraji rozšířená. Na Západě byla *seppuku* známá pod pojmem *harakiri* 腹切, který byť nese stejný význam, není v Japonsku v oblibě, neboť je považován za neslušný. Důvodem rozšíření pojmu *harakiri* je, že byl pro Evropany lépe pochopitelný a často se tak objevoval v nejrůznějších zprávách týkajících se Japonska.⁴⁰ Evropané také chápali *harakiri* jen jako obyčejnou sebevraždu bez hlubšího významu. Pro Japonce ale nebyly důvody vedoucí k smrti skrze *seppuku* odporné, ani odsouzeníhodné. Naopak se jednalo o nejušlechtilejší způsob jak zemřít, často spojený s významnými činy.

Dvojice znaků ve složenině *seppuku* již sama značí způsob, jakým byl rituál prováděn. První znak *kiri* se sinojaponským čtením *secu* 切 v překladu znamená „řezat“, druhý znak *hara* se sinojaponským čtením *fuku* 腹 pak nese význam „břicho“. Jednalo se tedy o rituální rozřezání (otevření) břicha. Důvodem, proč byla zvolena právě tato část těla, je stará domněnka z anatomie značící, že v této části těla sídlí naše duše, čemuž Japonci věřili.⁴¹ V „břišní krajině“ sídlily všechny pocity a síly samuraje, proto „bylo testovacím místem bolesti, rituálního otevření těla v obřadné smrti“.⁴²

---

³⁹ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Dobrovolná smrt v japonské kultuře. In: *Svět živých a svět mrtvých*. Editor Lubica Obuchová. Praha: Česká orientalistická společnost, 2001, s. 223.

⁴⁰ Viz JANDOVÁ, Kristýna. *Seppuku – rituální sebevražda v kontextu japonské kultury*. Brno, 2013. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita., s. 28. [online]. [cit. 2015-04-08].

⁴¹ Viz NITOBÉ, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 104–106.

⁴² Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 52.

V Japonsku existovaly dva důvody vedoucí k usmrcení skrze *seppuku* – smrt dobrovolná a smrt vnucená (tzv. sebe-usmrcení). Dobrovolné sebeobětování bylo v Japonsku plně legalizováno až během období Edo (1603–1867), nicméně přirozeně se vyvinulo již během válek ve 12. století, kdy tato forma smrti byla volena samuraji, kteří byli poraženi v bitvě, a než aby ostudně padli do rukou nepřítele, raději zemřeli. Pro tento druh sebeobětování se používá označení *secudžoku*⁴³ 雪辱, což můžeme zjednodušeně přeložit jako „pomsta“ (přeneseně pak můžeme tyto znaky vyložit jako „očistění svého jména tím, že zvítězíme nad nepřítelem, se kterým jsme předtím prohráli“).

Smrt skrze *seppuku* byla také jediným výrazným způsobem, jak mohl samuraj vyjádřit nespokojenost s jednáním svého pána, či vlády. Cílem bylo donutit daného člověka zamyslet se nad svým chováním a probudit v něm pocit viny. V japonštině bývá označována výrazem *kanši*⁴⁴ 諫死. *Seppuku* byla též poslední možností, jak mohl samuraj opět získat svou čest, o kterou bylo možné přijít mnoha způsoby – zostuzením, nesplněním úkolu a podobně.⁴⁵ Existovala ale i celá řada dalších důvodů, které samuraje vedly ke smrti sebeobětováním. Mnoho z nich popisuje Jamamoto Džóšó v díle *Hagakure*. V nejkrajnějších případech se mohlo jednat i o tak kuriózní situace jako bylo znovunabytí cti v případě, kdy byl doktor rozhodnutý spáchat *seppuku*, pokud se jeho pacient neuzdraví léčbou, kterou pro něj zvolil.⁴⁶

Pak zde existovala rituální „poprava“. Jednalo se o „trest smrti“, který umožňoval samurajovi ušetřit si hanbu tím, že bude zabit při veřejné popravě, která byla určena především lidem z nižších společenských tříd a často spočívala v oběšení.⁴⁷ Zemřít tímto způsobem totiž znamenalo také to, že samuraj přišel o svůj majetek a jeho rodová linie vymřela. Pokud si ale samuraj zvolil důstojnou smrt skrze *seppuku*, tak bylo jeho následníkům dovoleno majetek si ponechat a rodová linie pokračovala. Pro

---

⁴³ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Dobrovolná smrt v japonské kultuře. In: *Svět živých a svět mrtvých*. Editor Ľubica Obuchová. Praha: Česká orientalistická společnost, 2001, s. 217.

⁴⁴ *Tamtéž*, s. 218.

⁴⁵ Viz THE EDITORS OF ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA. *Seppuku* [online]. 2014 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/535079/seppuku>

⁴⁶ Viz TSUNETOMO, Yamamoto. *Hagakure: Book of the Samurai* [online]. [cit. 2015-01-12]. Seattle, Wash.: Pacific Publishing Studio, 2010. Dostupné z: <https://archive.org/details/Hagakure-BookOfTheSamurai>, s. 41–42.

⁴⁷ Viz JANDOVÁ, Kristýna. *Seppuku – rituální sebevražda v kontextu japonské kultury*. [online]. [cit. 2015-04-11]. Brno, 2013. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita. s. 19. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/360727/ff_b/Kristyna_Jandova_-_bakalarska_prace.txt.

feudální lordy nebo šóguny, kteří nejčastěji *seppuku* nařizovali, to byl také dobrý způsob, jak se vyhnout případnému odporu ze strany samuraje.⁴⁸

Rituál *seppuku* měl mnoho podob, ve kterých byl prováděn, nicméně pro potřeby této práce uvedu pouze následující podobu rituálu a jeho postup. Na začátku samuraj sám vnořil svůj krátký meč (*wakizaši*) do dutiny břichní z levé strany a trhl s ním vodorovně doprava s cílem zasáhnout nervová centra v páteři. Následně meč otočil nahoru a pokračoval dalším řezem směřujícím vzhůru ke krku, k aortě, pokud na to měl ještě dostatek sil. Poté sekundant, nazývaný *kaišakunin* 介錯人, ťal svým mečem a dotyčnému usekl hlavu, čímž *seppuku* a samurajovu bolestnou agónii zakončil.⁴⁹ Přítomnost sekundanta ale nebyla nutná a při některých rituálech *seppuku* se po boku umírajícího nevyskytoval. Někteří samurajové dali totiž přednost vlastnoručnímu probodnutí hrdla nebo srdce. Vzhledem k tomu, že postup této rituální smrti, ať už v přítomnosti či bez přítomnosti sekundanta, byl pomalý a velmi bolestivý, byl považován za nejúčinnější způsob, jak prokázat odvahu, sebeovládání samuraje.⁵⁰ Sekundant nebyl při rituálu přítomen také v případech, kdy samuraj páchal *seppuku* bez přítomnosti jiných osob. V takovém případě se mohlo stát, že umíral v bolestných agóniích i několik hodin.

Sekundanta při *seppuku* si samuraj volil sám. Často se jednalo o rodinného příslušníka, přítele nebo žáka. Přesto se ostatní samurajové této „pocty“ zdráhali, byť odmítnutí žádosti nepřipadalo v úvahu. Důvodem bylo, že i kdyby se správně trefili a setnuli dotyčnému hlavu rychle a přesně, nedostane se jim žádného pořádného uznání. Avšak hanba, zůstane-li hlava připojená k tělu nebo nezemře-li dotyčný při prvním seknutí, se samuraje držela po celý život.⁵¹

Kladl se také velký důraz na správné provedení obřadu, který byl často veřejný. Rituál probíhal pod dohledem svědka/vyšetřovatele, japonsky *kenši* 検視, jenž byl

---

⁴⁸ Viz ATKINS, Paul S. The Stages of Seppuku. In: Editor MICHAELS, Axel. *Ritual dynamics and the science of ritual*. Germany: Memminger MedienCentrum AG, 2010, s. 523. Dostupné z: http://www.academia.edu/8031059/The_Stages_of_Seppuku

⁴⁹ Viz RATTI, Oscar a Adele WESTBROOK. *Tajemství samurajů: přehledný výklad o bojových uměních feudálního Japonska*. 3. vyd. Praha: Fighters publications, 2005, s. 94.

⁵⁰ Viz THE EDITORS OF ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA. *Seppuku* [online]. 2014 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/535079/seppuku>

⁵¹ Viz TSUNETOMO, Yamamoto. *Hagakure: Book of the Samurai* [online]. [cit. 2015-01-12]. Seattle, Wash.: Pacific Publishing Studio, 2010. Dostupné z: <https://archive.org/details/Hagakure-BookOfTheSamurai>, s. 28–29.

poslán danou autoritou nařizující *seppuku*. Odsouzený obvykle seděl na dvou *tatami*⁵² a za ním stál jeho sekundant s obnaženým mečem. Malý stolek, na němž byl umístěn krátký meč, stál před samurajem. Poté, co si odsouzený prořízl břicho, mu byla setnuta hlava.⁵³ Součástí rituálu byla v některých případech také meditace a složení krátké japonské básně haiku.

Za zmínku zde stojí i „sebezničení“ prostřednictvím *džunši* 殉死.⁵⁴ Jednalo se o smrt z loajality k pánovi, který zemřel, takzvané „následování pána do hrobu“. Ve většině případů měl rituál *džunši* na celý rod velmi negativní dopad, protože díky němu zahynuli mnozí z vynikajících bojovníků.⁵⁵ Nejdůležitějším aspektem této smrti bylo získání povolení od pána ještě během jeho života. Většinou se jednalo převážně o tichý a nevyslovený souhlas mezi samurajem a jeho pánem. Jen tak mohla být následná smrt samuraje považována za vznešenou a čestnou. V opačném případě byla pouze „smrtí psa“.⁵⁶ Nejznámější, a často pokládána za zbytečnou, byla v moderní době smrt Nogiho Maresukeho,⁵⁷ který se zabil společně se svoji manželkou po smrti japonského císaře Meidžiho.⁵⁸ Toto byl poslední příklad sebeobětování tohoto druhu v současnosti.⁵⁹

Sebeobětování se v Japonsku ale netýkala jen mužů. Důstojný odchod z tohoto světa měly zajištěny i manželky samurajů. Způsoby, jakými si braly život, se lišily. Nejčastěji se jednalo o probodnutí hrdla dýkou, nalehnutí na čepel nebo ve výjimečných případech rozpárání břicha stejným způsobem, jakým ho prováděli muži.

---

⁵² Tatami 畳 = jedná se o druh japonské rohože, skládající se z husté často rýžové slámy, která tvoří jádro, a měkkého tkaného povleku s látkovými okraji. Často je používána jako podlahová krytina v tradičním japonském pokoji. (viz <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/584099/tatami>, [cit. 2015-04-06]).

⁵³ Viz THE EDITORS OF ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA. *Seppuku* [online]. 2014 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/535079/seppuku>

⁵⁴ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Dobrovolná smrt v japonské kultuře. In: *Svět živých a svět mrtvých*. Editor Lubica Obuchová. Praha: Česká orientalistická společnost, 2001, s. 218.

⁵⁵ Viz RATTI, Oscar a Adele WESTBROOK. *Tajemství samurajů: přehledný výklad o bojových uměních feudálního Japonska*. 3. vyd. Praha: Fighters publications, 2005, s. 87.

⁵⁶ Viz JANDOVÁ, Kristýna. *Seppuku – rituální sebevražda v kontextu japonské kultury*. [online]. [cit. 2015-04-11]. Brno, 2013. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, s. 39. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/360727/ff_b/Kristyna_Jandova_-_bakalarska_prace.txt.

⁵⁷ *Nogi Maresuke* 乃木希典 (1849–1912) byl japonský generál v období Meidži. Během okupace Taiwanu Japonskem zastával pozici guvernéra a bojoval také v Rusko-Japonské válce. (viz <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1383563/Nogi-Maresuke>, [cit. 2015-04-06]).

⁵⁸ Císař *Meidži* 明治天皇 (1852–1912)

⁵⁹ Viz JANDOVÁ, Kristýna. *Seppuku – rituální sebevražda v kontextu japonské kultury*. [online]. [cit. 2015-04-11]. Brno, 2013. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, s. 13. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/360727/ff_b/Kristyna_Jandova_-_bakalarska_prace.txt.

Aby po smrti jejich tělo nezaujalo necudnou polohu způsobenou smrtelnou křečí, svazovaly si ženy nohy provazem u kotníků.

Seppuku byla v Japonsku zakázána až v období reforem Meidži.⁶⁰ Přesto se velmi výjimečně objevovala i během druhé světové války, kdy Spojenci postupně dobývali zpět Japonci získaná území. Mnoho japonských vojáků odmítajících padnout do zajetí volili dobrovolnou smrt z rukou svých velitelů, kteří se poté sami zabili. Smrt si zvolili i mnozí civilisté žijící na Američany obsazovaných územích. Celé vesnice, včetně žen a dětí páchaly masové sebevraždy anebo se vrhali společně z útesů.⁶¹ Cokoli, jen aby nepadli do zajetí. Za *seppuku* ale bylo skutečně možné považovat jen malé procento těchto sebevražd, protože provedení bylo odlišné.

1.3. Róninové

Nyní se budu věnovat tomu, co se stalo se samurajem, když zemřel jeho pán nebo porušil-li samuraj kodex *bušidó* a místo toho, aby spáchal *seppuku*, odešel od pána a stáhl se do ústraní. V takovémto případě se ze samuraje stal tzv. rónin 浪人, neboli samuraj bez pána. Róninové stáli na okraji společnosti a často se z nich stávali lupiči, kteří přepadali pocestné, nebo se účastnili různých povstání po celém Japonsku. Jedním z nejznámějších bylo i povstání v Šimabaře.⁶² Jen hrstce róninů se podařilo prosadit v životě jiným způsobem. Stali se z nich například obchodníci či rolníci. Zbytek byl odsouzen k životu v bídě. Róninové proto představovali sociální problém pro celé Japonsko. Také díky rozsáhlým změnám v období Tokugawského šógunátu (1603–1867) byl nedostatek pracovních míst a mnoho róninů, ale i samurajů, se uchýlilo k opilství, hazardním hrám a smilstvu.

Ačkoli se zásady kodexu *bušidó* přímo váží ke službě pánovi, mohli se róninové, které již nesvazovala přísná pravidla, daleko více ponořit do studia hodnot předkládaných kodexem. Cesta samuraje obsažená v kodexu *bušidó* náležela všem

---

⁶⁰ Zrušení *seppuku* bylo součástí vyhlášky *Haitórei* 廃刀令, v překladu Edikt o zákazu nošení mečů (28. březen 1876). Nosit meč měli na veřejnosti následně povoleni jen *daimjóové*, příslušníci armády a ti, kdo dohlíželi na dodržování zákonů. Tento edikt byl jedním z prvních, kterými se vláda snažila zrušit tradiční výsady samurajské třídy.

⁶¹ Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 328–329.

⁶² Šimabarské povstání (1637) bylo vyvrcholením protikřesťanského tažení v Japonsku. Jednalo se o poslední velké povstání japonských křesťanů, jehož aktéry nechal o rok později šógunát popraviti.

samurajům – bez ohledu na jejich postavení. Nicméně róninové díky tomu, že nebyli podřízeni žádnému pánovi, mohli daleko svobodněji uvádět tyto principy do praxe. Přesto byli i nadále vázání konvencemi a vojenskými zásadami kodexu.

Zde je možné zmínit proslulý příběh 47 róninů, kteří přísahali pomstu za svého pána, jenž byl odsouzen k *seppuku* kvůli tomu, že tasil svůj meč na půdě hradu v Edo. Tasení meče v paláci byl čin trestný smrtí, byť byl k němu dotyčný vyprovokován. I když samurajové v pomstě uspěli, všichni byli také odsouzeni k smrti skrze *seppuku*. Avšak oddanost, kterou svým činem prokázali, vešla do podvědomí a stali se z nich hrdinové. Z pohledu *Hagakure* je však dané chování róninů odsuzováno, protože jim trvalo celé dva roky, než svou pomstu provedli. Džóšó zde trvá na tom, že „pokud chtěli skutečně prokázat svoji věrnost, měli společně spáchat *seppuku* nad hrobem svého pána a ne čekat dva roky, po které mohl viník zemřít přirozenou smrtí a jejich přísaha by tak vyšla naprázdno“.⁶³

V polovině 19. století došlo k dalšímu velkému sjednocení róninů s cílem vyhnat z Japonska cizince ze Západu a obnovit vládu staré císařské rodiny. K tomu došlo na základně nové ideologie tzv. *sonnó džóí undó* 尊王攘夷運動, což můžeme přeložit jako „úcta k císaři, vyhnat barbary“ (barbary zde představovali cizinci ze Západu). Došlo k vraždění úředníků, cizinců žijících v Japonsku i učenců, zabývajících se západní kulturou. Částečné nepokoje pokračovaly krátce i po reformách období Meidži. Nicméně v roce 1873 byly zrušeny samurajské výsady⁶⁴ a róninové přestali existovat.⁶⁵

1.4. Prolínání zenového buddhismu a šintoismu s *bušidó*

Učení kodexu *bušidó* se prolínalo s tzv. zenovým buddhismem, který se do Japonska dostal z Číny kolem 12. století. Pojem „zen“ v překladu znamená „meditace“ a vznikl ze slova *dhjana* (Sanskrt). „Zenový buddhismus v sobě spojuje

⁶³ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 18–21.

⁶⁴ V roce 1873 byly na rozkaz císaře Meidži, vlivem modernějšího západního stylu, zrušeny výsadní práva samurajů být jedinou ozbrojenou silou v Japonsku. Stali se tzv. *šizoku* 士族, neboli lidmi, kteří měli za předky samuraje. Později bylo zrušeno i právo nosit meč na veřejnosti. Těmito opatřeními tak samurajové přišli o dlouholeté postavení, které v Japonsku v minulosti zastávali.

⁶⁵ Viz THE EDITORS OF ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA. *Ronin* [online]. 2014 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/509133/ronin>

prvky mahajánového buddhismu spolu s čínským taoismem a konfucianismem.⁶⁶ Oddaní této nauce věří v možnost zenového probuzení,⁶⁷ kterého lze dosáhnout buď soustavnou meditací, což je učení japonské zenové školy *Sótó*,⁶⁸ anebo pomocí tzv. *kóanů*, které praktikuje další zenová škola *Rinzai*.⁶⁹ *Kóan* 公案 představuje hádanku, která má často podobu otázky, popř. příběhu, který učitel vypráví žákovi. Tento příběh je předáván v podobě tzv. *mondó* 問答, neboli rozhovorů mezi učitelem a žákem. Nad vyprávěným příběhem má pak žák přemýšlet a dojít jeho rozřešení (např. Jak zní tlesknutí jednou rukou?). Během přemýšlení tak žák dosahuje vnitřního napětí až do chvíle, kdy nalezne požadovanou odpověď, čímž dosáhne prozření napomáhajícímu zenovému probuzení. Jinými slovy nahlédne za jednoduchost, kterou skrývají *kóany*.

To, že zenový buddhismus přenesený z Číny do Japonska skutečně do značné míry ovlivňoval samurajský život a byl tedy spjat s japonskou válečnou vrstvou dokládá i slavná kniha mnicha Mjóana Eisaie, zakladatele jedné z významných japonských zenových škol – *Rinzai*. Kniha je známá pod českým názvem jako *Ochrana státu šířením zenu*.⁷⁰ Zde je už z názvu patrné, že zen se prolínal se samurajskou vrstvou, protože to oni zajišťovali Japonsku bezpečí.

Z celého zenového buddhismu se samurajům zalíbila zejména ta část, kdy zen učí, že „potenciální síla se nalézá uvnitř každého člověka a může růst pouze jeho vlastním úsilím“.⁷¹ Znamená to tedy, že sílu musí samuraj hledat především v sobě a ne se spoléhat na jiné. Pouze poctivým tréninkem, studiem a tvrdě nasbíranými zkušenostmi může samuraj dosáhnout bodu, kdy se sám stane mistrem, a kdy za ním budou chodit ostatní pro radu.

---

⁶⁶ Viz JAPONSKÁ STUDIA. *Zen* [online]. 2014 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://wiki.japonstina.upol.cz/index.php/Zen>

⁶⁷ Zenové probuzení = jedná se tzv. „probuzení ze snu“. Člověk zde dospěje k hlubšímu porozumění, „procitnutí“, kterého lze dosáhnout pouze vlastními zásluhami v kombinaci s učením zenového buddhismu a jeho praktikami.

⁶⁸ Zakladatelem školy *Sótó* 曹洞宗 (jinak též *Sótóšú*) je mnich *Dógen Zendži* 道元禪師 (1200–1253), jeden z neoriginálnějších japonských myslitelů. Dógen zastával, a ve své škole vyučoval, meditaci v lotosové pozici *zazen* (meditace v sedě). Na základě této nauky vydal i svůj první spis s názvem *Obecný výklad praxe zazenu* (japonsky *Fukan zazengi* 普觀坐禪儀). *Zazen* tedy Dógen považoval za nejlepší formu náboženské praxe.

⁶⁹ Zakladatelem školy *Rinzai* 臨濟宗 (jinak též *Rinzaišú*) je mnich *Mjóan Eisai* 明菴栄西 (1141–1215), který byl původně mnichem vyznávajícím učení školy *Tendai*. Odklon v jeho víře nastal po cestě do Číny, kde se se zenovým buddhismem prvně setkal, a který ho hluboce oslovil. Následně se rozhodl jej vyučovat v Japonsku. Kromě meditace k praxi školy *Rinzai* patří i *kóany*.

⁷⁰ Viz BENEDICT, Ruth. *Chryzantéma a meč: vzorce japonské kultury*. Vyd. 1. Praha: Malvern, 2013, s. 224–225.

⁷¹ Tamtéž, s. 225.

Se zenovým buddhismem se také úzce pojí i sebekázeň. Kromě duševních cvičení, jako byly například *kóany* zahrnovala nauka i nejrůznější tělesná cvičení vycházející ze zenového buddhismu. Ta byla zaměřená na to, aby se tělesné strádání z cvičení přeměnilo spíše na důslednou sebekázeň. Zde můžeme zařadit například japonský výcvik bojovníka na pilířích⁷² nebo stání či sezení pod horským vodopádem například těsně před východem slunce. Cílem těchto na první pohled velmi nepříjemných cvičení bylo, aby bojovník dosáhl takového stavu, kdy přestane nepohodlí vnímat.⁷³ Ať se tedy v zenové nauce jednalo o duchovní nebo fyzické tréninky společným cílem obou bylo, aby se žák naučil „vědět“, tedy dosáhl hlubšího pochopení ať už týkajícího se předneseného *kóanu* nebo dokonalého ovládnutí těla skrze fyzické cvičení.

Výše uvedené důvody ale nebyly jediné, kvůli kterým se samurajové na zenovou nauku obraceli. Samuraj byl japonský válečník, jehož úkolem bylo bojovat, ochraňovat a mnoho lidí k nim vzhlíželo jako k nejsilnějším členům japonské společnosti. Nicméně nesmíme zapomínat na to, že to pořád byli jen lidé, se stejnými lidskými tužbami a obavami jako každý jiný. Bylo jen málo takových, kteří před bojem nepocíťovali ani náznak strachu a jiní byli naopak strachem ovládnuti natolik, že z boje utekli. Někteří ale se strachem bojovali a sílu k tomu hledali právě v zenovém buddhismu. A právě zde, více než v jakémkoli jiném japonském náboženství, nacházeli onu sílu postavit se útrapám, které jejich povolání provázely. Jak je patrné z výše popsaných zenových praktik, zaměřoval se tento specifický druh buddhismu především na lidské sebepoznání, nikoli na časově náročná studia množství textů. Svojí premisou „zde a nyní“⁷⁴ vrací své stoupence vždy pevně na zem, zdůrazňuje důležitost přirozené intuice a rázného činu, skrz něj lze dosáhnout zenového probuzení spíše v tomto životě, než v tom dalším. Pomáhal tak samurajům čelit možné smrti v boji s nadhledem a jistým chladem společně s cílem nalézt vnitřní rovnováhu.⁷⁵

---

⁷² Kromě dokonalého ovládnutí šermířského umění byli bojovníci podrobováni i tzv. výcviku na pilířích. „Bojovníci stáli na malé podložce, která se s nimi postupně zvedala do výšky až jednoho metru. V momentě, kdy si byl šermíř jist, že nespadne dolů, dosáhl bodu kdy „ví“. Nikdy se mu už tedy nemůže stát, že by se mu zatočila hlava nebo by se bál pádu.“ (viz BENEDICT, Ruth. *Chryzantéma a meč: vzorce japonské kultury*. Vyd. 1. Praha: Malvern, 2013, s. 225. [cit. 2015-04-18]).

⁷³ Viz BENEDICT, Ruth. *Chryzantéma a meč: vzorce japonské kultury*. Vyd. 1. Praha: Malvern, 2013, s. 225–226.

⁷⁴ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Knihy pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 16.

⁷⁵ Viz TURNBULL, Stephen R. *The samurai and the sacred*. New York: Osprey, 2006, s. 137–138.

Z politického hlediska důležitými zastánci zenového buddhismu byli šógunové rodu Ašikaga,⁷⁶ které v jejich víře přirozeně následovalo i mnoho vojenských generálů. Zenový buddhismus tak vyčlenil dvě skupiny jeho vyznavačů – mnichy v klášteře a samuraje. Spojení těchto dvou „rolí“ společně přispělo i k vytvoření základů kodexu *bušidó*.

Kromě zenového buddhismu ovlivňovalo život japonského obyvatelstva i další významné náboženství, které vzniklo v samotném Japonsku – přírodní náboženství šintó 神道.⁷⁷ Tato dvě náboženství upravená tak, aby co nejlépe vyhovovala japonskému způsobu života, se navzájem doplňovala, nikoli vyvracela. Jejich kombinace dala vzniknout specifické japonské mentalitě, díky níž Japonci nepohlíželi na dobrovolnou smrt jako na sebevraždu, ale spíše na sebeobětování. Jak uvedla Šárka Minarčíková, studentka Japonských studií na Univerzitě Palackého v Olomouci, ve své bakalářské práci, tak buddhismus nevybízí své vyznavače k sebevraždě, ale ani ji neodsuzuje způsobem typickým například pro křesťanství nebo islám. Šintó navíc předpokládá, že „sebevražda neznamena nutně konec všeho konání,“⁷⁸ protože „považuje všechno, alespoň v určité rovině smyšlení, za božské“.⁷⁹

Spojíme-li tato náboženství, která sebeobětování nepřímo připouští, dostaneme zároveň i podklad pro vznik japonských Zvláštních úderných jednotek během druhé světové války, kterými se zabývám v druhé části práce.

---

⁷⁶ Šógunát Ašikaga 足利幕府 (1336–1573)

⁷⁷ Šintó je původní japonské náboženství, které se vyvinulo z uctívání přírodních sil a božstev zvaných *kami*. Je založené na animistických představách a polyteismu. Nejstaršími prameny šintoistické mytologie jsou Kodžiki 古事記 (712) a Nihonšoki 日本書紀 (720). (viz <http://wiki.japonstina.upol.cz/index.php/Šintó>, [cit. 2015-04-10]).

⁷⁸ Viz MONESTIER, Martin. *Dějiny sebevražd: dějiny, techniky a zvláštnosti dobrovolné smrti*. 1. vyd. Překlad Vladimír Čadský. Praha: Dybbuk, 2003, s. 365.

⁷⁹ Viz MINARČÍKOVÁ, Šárka. *Fenomén sebevražd v současném Japonsku*. Olomouc, 2012. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Palackého Olomouc, s. 13.

2. Samurajové, bojovníci Japonska

Samurajové a vše, co znamenali, symbolizují Japonsko stejně jako květ sakury. I když na ně nyní pohlížíme jako na někoho, kdo vytvářel japonskou minulost, stále jsou ideálem síly a krásy. Společenské poměry se v moderním Japonsku značně odlišují od dob feudalismu a největšího rozkvětu samurajů.⁸⁰ Přesto ideály, kterými samurajové kdysi řídili své životy, stále v jisté formě oslovují i Japonce současné společnosti.⁸¹

Jak je patrné z předchozích kapitol, život samuraje zcela náležel pánovi. Svého pána mohl samuraj získat buď zděděním, kdy služba přecházela z otce na syna, anebo si samuraj svého pána sám zvolil a přísahal mu věrnost.⁸² Důvodů, proč se mladí synové samurajů toužili vyrovnat svým otcům a stát se vynikajícími samuraji bylo mnoho. Nejčastější ale byla touha být silný, umět se bránit a svými velkými činy si vydobýt slávu. Samurajové vždy toužili po tom, aby své bojové umění dovedli k takové dokonalosti, že nikdy nebudou poraženi v boji. Jedním z takových byl Miyamoto Musaši.⁸³ Život tohoto významného samuraje, který se později stal róninem, byl pestrý a plný vítězných soubojů, díky čemuž proslavil své jméno v Japonsku až do současnosti. Právě proto, že byl Miyamoto rónin, měl mnoho času věnovat se studiu *bushidó* a hlavně techniky zvané *Ni ten iči rjú* 二天一流, což můžeme vágně přeložit jako „strategie dvou nebes, která jsou jako jedno“. Jedná se tedy o styl klasického japonského šermu zahrnujícího použití dvou mečů, o kterém se zmíním později.⁸⁴

Samuraje ale z člověka nedělalo jen jeho postavení či přesvědčení. Proto se v následujících podkapitolách budu zabývat ctnostmi, které pravé samuraje

---

⁸⁰ Převážně 15. století (během tzv. Období válčících knížectví, japonsky *sengoku džidai* 戦国時代 1467–1603). Toto období je poznamenáno značnou politickou nestabilitou a téměř neustálými boji mezi jednotlivými knížectvími. Tato nestabilita trvala až do doby sjednocení politické moci Tokugawským šógunátem.

⁸¹ Viz NITOBÉ, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 33.

⁸² Viz RATTI, Oscar a Adele WESTBROOK. *Tajemství samurajů: přehledný výklad o bojových uměních feudálního Japonska*. 3. vyd. Praha: Fighters publications, 2005, s. 86–87.

⁸³ *Miyamoto Musaši* 宮本武蔵 (1584–1645) byl slavný japonský samuraj v období Edo. Svou kariéru samuraje započal již ve věku 13 let, kdy poprvé zabil jiného muže v boji. Celý jeho další život je protkáno množstvím soubojů, ve kterých nebyl nikdy poražen. Během svého života vyvinul speciální techniku boje s mečem. Ke konci života vytvořil dílo *Go rin no šo* 五輪書, česky *Knihy pěti kruhů*, zabývající se jeho bojovými zkušenostmi a poznatky.

(viz <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/386504/Miyamoto-Musashi>, [cit. 2015-04-06]).

⁸⁴ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Knihy pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 18–32.

charakterizovaly, a které nacházejí uplatnění i v moderní době. Nakonec také zmíním zbraně a brnění, bez kterých by samuraj nebyl správným bojovníkem.

2.1. Sedm ctností samuraje

Spisovatel Nitobe Inazó byl první, kdo předložil etické hodnoty kodexu *bušidó* čtenáři ze Západu. Jednalo se o dílo *Bušidó: Duše Japonska* (anglicky *Bushido: The Soul of Japan*), a protože z této knihy budu v následujících podkapitolách vycházet, je třeba zmínit, že se neobešla bez kritiky. Hlavním bodem kritiky byla přílišná idealizace samurajů vzhledem ke skutečné historii.⁸⁵ Proto je při čtení třeba mít na paměti, že Nitobe napsal dílo ze svého vlastního pohledu na samuraje a vyjadřoval své vlastní pocity.

Podle Nitobeho je celkem sedm ctností, které by každý samuraj měl ztělesňovat a bez nichž se nemůže za pravého samuraje považovat. Těmito ctnostmi jsou spravedlnost, odvaha, lidskost, úcta, upřímnost, čest a věrnost.⁸⁶ Poslední prvek pak tvoří samotná povaha osobnosti samuraje.

2.1.1. Spravedlnost, správné jednání, správný postoj

První ctností je správné jednání samuraje. V japonštině existuje pro tento pojem znak *gi* 義,⁸⁷ tedy klidná mysl, správné rozhodnutí. To lze chápat jako tzv. sílu rozhodování a je nejpřísnějším předpisem kodexu. Nitobe definuje spravedlnost následovně: „Spravedlnost je silou jedince rozhodnout se kráčet určitou cestou, na základě rozumu, bez jakéhokoli váhání. Zemřít ve chvíli, kdy je správné zemřít a zaútočit ve chvíli, kdy je vhodné zaútočit“.⁸⁸ Další možností, jak se s pojmem spravedlnost vyrovnat, definuje následující úryvek: „Spravedlnost je kostra, jež tvoří postavě oporu. Podobně, jako by hlava nemohla spočívat na páteři, ruce se nemohly

---

⁸⁵ Viz MATELA, Jiří. *Bušidó: Duše Inazó Nitobeho*. Olomouc, 2009. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého Olomouc., s. 58–59.

⁸⁶ Viz NITOBÉ, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 46–99.

⁸⁷ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Kniha pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 142.

⁸⁸ Viz NITOBÉ, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 46.

bez kosti pohybovat a nohy stát, tak bez spravedlnosti nemůže ani schopnost ani učenost učinit z lidského těla samuraje“.⁸⁹

Za éry Tokugawského šógunátu (1603–1867) zavládlo v Japonsku dlouhé období míru, které s sebou přineslo do samurajských vrstev větší volnost. Přesto byl přívlastek *giši* 義士, v překladu tzv. „muž čestnosti“, dle Nitobeho stále považován za nadřazený všem ostatním, neboť představoval mistrné ovládnutí mnoha umění či učení, jako například různé druhy bojových umění, kaligrafie, literatura a podobně.

Spravedlnost mohla také představovat a být chápána jako dobro. Bezpráví potom bylo zlo. Pravý bojovník musel umět mezi těmito pojmy rozlišovat. Pouze tak, že vykonával dobro a zlu se vyhýbal, se mohl stát samurajem. Avšak realita se od tohoto ideálu lišila. Bylo třeba, aby se samurajové správnému chování učili. Ve své knize⁹⁰ Taira Šigesuke⁹¹ popisuje proces sebezdokonalování správného chování následovně. Vše začíná pocitem strachu, že bychom mohli být nějak zesměšněni nebo nerespektováni svými přáteli za naše nesprávné jednání. Díky tomu se vědomě začneme vyhýbat všemu špatnému a naopak se snažíme zachovat v různých situacích způsobem, který je všeobecně považován za správný, čili konat dobro. Veškerý tento proces stále zastřešuje pocit strachu z toho, že bychom mohli být zesměšněni. Jakmile si ale celým tímto procesem projdeme, stane se dobro samozřejmostí a nebudeme mít problém odlišit ho od zla.⁹²

2.1.2. Odvaha

Další ze samurajových ctností byla odvaha. Tento pojem je v japonštině označen výrazem *júki* 勇氣.⁹³ Odvaha může být považovaná za jednu ze ctností pouze v případě, pokud je pohnutkou spravedlnosti. Působí-li tedy společně se spravedlností.

---

⁸⁹ Viz NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 46–47.

⁹⁰ Japonský název této knihy je *Budó šošinšú* 武道初心集. V češtině vyšla pod názvem *Bušidó: Cesta samuraje*.

⁹¹ Taira Šigesuke v současnosti známý také pod jménem *Daidódži Júzan* 大道寺山 (1639–1730) byl japonským samurajem a zároveň autorem knihy *Bušidó: cesta samuraje*, kterou sepsal ve své době pro začátečníky, kteří se teprve měli seznámit s praktickými a morálními zásadami, který byly určené samurajům. Kniha jim měla pomoci se v tomto složitém systému vztahů a pravidel orientovat a navést je tak na správnou cestu samuraje.

⁹² Viz TAIRA, Šigesuke. *Bušidó: Cesta samuraje*. Mgr. Zdeněk Kurfürst - Temple, 2002, s. 21–23.

⁹³ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Knihy pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 142.

Sám Konfucius⁹⁴ definuje odvahu ve svém díle s čínským názvem *Lun-jü* 論語, v překladu *Hovory*,⁹⁵ následovně: „Pokud vnímáme, co je správné, ale nejednáme podle toho, pak to značí nedostatek naší odvahy“.⁹⁶ Odvaha tedy znamená jednat správně, neboli konat dobro.

Odvaha se projevovala i v případě smrti samurajů, jak jsem zmiňovala již výše v podkapitole o rituální „sebevraždě“ *seppuku*. Jednalo se také o jednu z hlavních ctností, jíž se děti samurajů od útlého věku učily, aby se staly správnými samuraji. Metody výcviku byly často velice kruté.⁹⁷ Základní schopností samuraje byla jeho dovednost s mečem a umění setnout hlavu protivníkovi bez pocitu viny a soucitu. Proto byl například syn samuraje Džin’emona donucen setnout hlavu svého vlastního psa již ve věku pěti let. Později stejným způsobem popravoval i zločince.⁹⁸

Podle Tairy Šigesukeho se ale odvaha neprojevuje jen v situacích, kdy se válečníci chystají do boje, ale je možné ji spatřovat i v každodenním životě. Válečníci měli neustále projevovat svou úctu a oddanost pánovi i rodičům. Svůj volný čas trávili studiem kaligrafie nebo literatury a cvičením se v bojových uměních. Udržovali se v dobré fyzické kondici, pečovali o své zdraví, zevnějšek a zbroj. Důležité bylo, aby si uchovávali myšlenku na to být dobrým válečníkem. Naopak zbabělost se projevovala tak, že samurajové trávili volný čas vychloubáním se, spali během své služby a bavili se po večerech. Tito samurajové byli označováni jako slabí a nezralí.⁹⁹

2.1.3. Lidskost a všeobjímající láska

Třetí ze samurajských ctností je lidskost vyjadřovaná znakem *džin* 仁.¹⁰⁰ V minulosti náležela veškerá moc panovníkovi, který mohl rozhodovat o tom, jestli lidé budou žít nebo zemřou. Od někoho s takovou mocí se tedy očekávalo, že bude schopný v některých případech projevit svou lidskost a život ušetřit. Láska,

⁹⁴ Konfucius (551 před n. l.) byl čínský filozof, sociální politik a státník, v návaznosti na jeho učení se rozvinul konfucianismus.

⁹⁵ Konfuciánský spis obsahující výroky a záznamy jednání Konfucia.

⁹⁶ Viz CONFUCIUS, a Arthur WALEY. *The Analects of Confucius*. 1st Vintage Books ed. New York: Vintage Books, 1989, kniha 2/24. Dostupné z: <http://www.wright-house.com/religions/confucius/Analects.html>

⁹⁷ Viz TAIRA, Šigesuke. *Bušidó: Cesta samuraje*. Mgr. Zdeněk Kurfürst - Temple, 2002, s. 26–32.

⁹⁸ Viz TSUNETOMO, Yamamoto. *Hagakure: Book of the Samurai* [online]. [cit. 2015-01-12]. Seattle, Wash.: Pacific Publishing Studio, 2010. Dostupné z: <https://archive.org/details/Hagakure-BookOfTheSamurai>, s. 27–28.

⁹⁹ Viz TAIRA, Šigesuke. *Bušidó: Cesta samuraje*. Mgr. Zdeněk Kurfürst - Temple, 2002, s. 24–25.

¹⁰⁰ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Kniha pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 142.

velkorysost, shovívavost a lítost – dohromady představují soucit, jenž je považován za jeden z nejvýznamnějších znaků lidské duše.

Žádný člověk by se neměl považovat za samuraje, pokud není schopen projevit soucit. V historii byl samuraj žijícím ztělesněním zákonů svého pána, ale musel se také řídit svými vlastními pravidly a pocity v případech, kdy na jeho rozhodnutí závisel život člověka. Pojem *buši no nasake* 武士の情け, jenž můžeme přeložit jako „soucit samuraje“, vystihoval tuto skutečnost, kdy byl samuraj schopen projevit soucit a ušetřit život. Milosrdenství samuraje se ale nijak neodlišuje od milosrdenství jakékoli jiné bytosti. Samurajův soucit nepředstavoval jen náhlou touhu nezabít, ale byl uplatňován v opodstatněných případech, kdy byla dotyčnému prokázána vina.¹⁰¹ Ani on tedy nemohl ušetřit někoho, kdo se dopustil trestného činu, jako byla například vražda.

Podle Nitobeho to byl právě soucit a láska, jež zdobily i ty nejkrvavější činy samurajů. Často byly mladým samurajům vštěpovány skrze hudbu, které naslouchali, a která měla uklidnit jejich divoké povahy a touhu po boji. Samurajové byli také vedeni k psaní veršů a básní. Někdy se stávalo, že se jeden z mnoha samurajů pochodujících do bitvy zastavil, jen aby napsal krátkou haiku o něčem, co zrovna viděl nebo na co myslel. Tyto haiku byly po bitvách nalézány v jejich helmách nebo prsních plátech a připomínaly život svého mrtvého nositele.¹⁰²

2.1.4. Úcta a správné chování

Čtvrtou ze ctností samuraje je úcta. Jejím znakem byl znak *rei* 礼.¹⁰³ Úcta k druhému bývá považovaná za charakteristickou japonskou vlastnost. Nitobe ve své knize definuje úctu následovně: „Úcta je ctnost špatná, je-li poháněná pouze strachem z toho, že bychom se mohli prohřešit proti pravidlům slušnosti. Naopak by měla být vnějším projevem ohledu na pocity druhých lidí.“¹⁰⁴ Může být i velmi silnou ctností, pokud je uplatňovaná správným způsobem. Ve své nejvyšší formě může mít úcta až podobu lásky.

¹⁰¹ Viz NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 59.

¹⁰² Tamtéž, s. 62–63.

¹⁰³ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Kniha pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 142.

¹⁰⁴ Viz NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 65.

Pro každého obyvatele Japonska, a to zejména pro samuraje, byla úcta jednou ze ctností, která utvářela životy. Tuto skutečnost dokládá i úryvek z Nitobeho díla. „Jak se člověk musí sklonit v souhlasu s ostatními, jak musí mluvit a chodit, to vše byl učen s nejvyšší opatrností. Z pravidel stolování se stala věda a z pití a servírování čaje se vytvořil obřad. Vzdělaný člověk by pak, podle očekávání, měl být mistrem ve všech těchto dovednostech.“¹⁰⁵

Dokonce akt tak prostý, jako je pití čaje, se stal obřadem *ča no ju* 茶の湯.¹⁰⁶ Ti, kteří se toužili zúčastnit této ceremonie, se museli nejprve oprostít od myšlenek upínajících se k bitevnímu poli a dát stranou své meče. Spolu s meči odkládali před vstupem do místnosti i vzájemné rozdíly a rozpory, což umožnilo objevit věci, které měli společné a díky nimž z obou mohli být na chvíli i přátelé. Nitobe ve své knize vyjadřuje nesouhlas s názorem lidí ze Západu, že japonské obřady jsou triviální. Naopak se jedná o výsledek dlouhodobého pozorování a zvolení toho nejvhodnějšího způsobu pro dosažení určitého výsledku.¹⁰⁷

Na základě vzájemné úcty tak mohli i největší rivalové feudálního i moderního Japonska čelit jeden druhému bez toho, aby tasili své meče a prolili krev a vyřešit tak svoje neshody. Přístupujeme-li totiž k někomu s úctou, umožní nám to vnímat jej jako sobě rovného a vyslechnout si jeho požadavky a představy bez toho, abychom je ihned zavrhlí jako nepřijatelné.

2.1.5. Upřímnost

Další ze ctností byla samurajova upřímnost, schopnost mluvit pravdu, jejímž znakem je znak *makoto* 誠.¹⁰⁸ Bez ní byla úcta bezvýznamná. Podle kodexu se

¹⁰⁵ Viz NITOBÉ, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 66.

¹⁰⁶ „Formy japonského čajového obřadu *ča no ju* se nazývají *otemae* お手前. *Otemae* a *ča no ju* tvoří část většího celku, který se obvykle označuje jako *čadži* 茶事 tedy čajování, případně čajové setkání *očakai* お茶会. Čajová setkání mají mnoho podob a tedy i mnoho jmen. Tato různorodost tkví nejenom v příležitosti, která nám k čajovému setkání zavdává, především však v nekonečném koloběhu ročních období. Od sebemenších detailů, od výběru náčiní, volby barev kimona, výběr květiny ve výklenku, uspořádání v čajové místnosti po vlastní formu přípravy *otemae*, vše v *ča no ju* reflektuje dané roční období tak, jak se svět kolem nás, jehož jsme my součástí, mění.“ (viz NEUDÖRFL, Martin. KOKE IWA. *Japonský čajový obřad* [online]. 2012 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.kokeiwa.eu/cesta-caje/japonsky-cajovy-obrad>).

¹⁰⁷ Viz NITOBÉ, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 66–67.

¹⁰⁸ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Kniha pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 142.

upřímnost odvíjela od sociálního postavení člověka. Samurajova upřímnost byla testovaná více než kupcova nebo rolníkova. Posledním ze způsobů, jak mohl samuraj co nejupřímněji vyjádřit nesouhlas se svým pánem, bylo vzít si život skrze *seppuku*, jak jsem uváděla výše. Pojem *buši no iči gon* 武士の一言, v překladu „jedno slovo samuraje“, bylo zaručením pravdivosti. Samurajovo slovo mělo v té době takovou váhu, že stačilo k uzavírání mnohých smluv i bez písemné dokumentace. Ty samuraj naopak pokládal za nečestné a pod svoji úroveň.¹⁰⁹

Lhát a klamat je i nyní v Japonsku, stejně jako jinde, velmi ostudné. Pojmu *uso* 嘘, v překladu „lež, faleš“, se užívá pro označení všeho, co nebyla pravda *makoto* 誠 a skutečnost *hontó* 本当. Avšak rozeznat pravdu od skutečnosti není snadné. To proto, zeptáme-li se nějakého Japonce nebo i Evropana, jestli nás nemá rád nebo je-li mu špatně od žaludku, s odpovědí nebude příliš váhat a řekne lež. „Ano, mám vás rád a ne, je mi skutečně dobře.“ Toto obětování pravdy oproti úctě bylo považované za tzv. „prázdnou formu“, v japonštině *kjorei* 虚礼, neboli „klamání krásnými slovy“ a nebylo možné to ničím ospravedlnit.¹¹⁰ Ve svém díle Nitobe opět cituje Konfucia, a to následovně: „Upřímnost je začátek a konec všech věcí. Bez upřímnosti by zde nebylo nic“.¹¹¹

Pravý samuraj měl podle Nitobeho pohrdat penězi a věřit, že člověk musí pociťovat k penězům zášť, protože bohatství tvoří překážku moudrosti. Dokonce i děti samurajů byly vychovávány ve víře, že mluvit o penězích značí nezdvořilost, a že neznalost hodnoty různých mincí ukazuje na dobrou výchovu dítěte. To vše byl následek toho, že v Japonsku zastávali nejnižší postavení ve společenském žebříčku obchodníci. Ti nic nevytvářeli, pouze přeprodovali zboží a tím si vydělávali na živobytí. To sebou ale neslo hanbu a všeobecné smýšlení o tom, že obchodníci jsou lháři a zloději.

---

¹⁰⁹ Viz NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 72–74.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 72–74.

¹¹¹ Cesta středu – jedna z tzv. Čtyř knih konfucianismu (1190), vydaných myslitelem Ču Sim, se stala základem pro výuku konfucianismu. (viz <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/117001/Zhongyong>, [cit. 2015-04-06]).

Mohli bychom se zamýšlet nad tím, jestli v Japonsku měla větší hodnotu upřímnost nebo udatnost. S absencí zákona proti křivému svědectví nebyla lež považovaná za hřích. Jednalo se pouze o slabost a ta byla velmi potupná.¹¹²

2.1.6. Čest

Šestou ctností je čest. Pro čest existuje v japonštině výraz *meijo* 名誉.¹¹³ Smysl pro čest, což je silné povědomí o své osobní důstojnosti a hodnoty, by měl charakterizovat jakéhokoli samuraje, který byl narozen a vychováván ke schopnosti cenit si povinností a výsad své profese. Udržet si dobré jméno bylo v Japonsku stejnou samozřejmostí jako v jiných zemích, a jakákoli jeho poskvna byla hanbou.

Už od útlého věku byly děti elitní třídy samurajů vzdělávány a učeny pocitu studu – tzv. *ren či šin* 廉恥心. Samuraj měl být schopen zabránit jakékoli situaci, kdy by mohl být zostuzen, ať už se jednalo o nějaký jeho čin nebo slovo, které by pronesl. „Hanba je jako jizva na kmeni stromu, která časem, místo toho aby postupně mizela, se pouze zvětšuje.“¹¹⁴ Proto se samurajové už od svého mládí snažili vyhýbat situacím, kdy mohli svoji čest pošpinit. V Japonsku také existovalo mnoho způsobů, jak mohli naopak čest obhájit. Nejkrajnějším z těchto způsobů pak byla rituální „sebevražda“ *seppuku*.

Strach z hanby visel nad hlavami samurajů jako Damoklův meč po celý jejich život. Ve jménu cti byly vykonávány mnohé věci, které se jen stěží daly ospravedlnit vůči kodexu *bushidó*, protože se jednalo o činy zbabělé a nečestné. Často pouhé domyšlené urážky vedly k unáhleným činům a prolití krve. Pokud samuraj reagoval na mírnou provokaci ze svého okolí příliš vážně, byl často zesměšňován a označen za popudlivého. Velmi populární se stalo následující lidové rčení: „Snášet to, co považujeme za nesnesitelné, je opravdovým snášením“.¹¹⁵ S pojmem čest byla spojena trpělivost. Tuto skutečnost dokládá i charakteristický epigram vložený do úst třech

---

¹¹² Viz NITOBÉ, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 78.

¹¹³ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Kniha pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 142.

¹¹⁴ Viz NITOBÉ, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 80.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 81.

slavných sjednotitelů Japonska.¹¹⁶ Jednalo se o Odu Nobunagu, Tojotomi Hidejošiho a Tokugawu Iejasua.¹¹⁷ Nobunaga říká: „Zabijí slavíka, nezazpívá-li včas.“ Na to Higejoši: „Přinutím jej zazpívat pro mě.“ a Iejasu: „Budu čekat, dokud neotevře zobák.“¹¹⁸

Sláva a čest, nikoli bohatství nebo vědomosti, byly snem každého mladého muže. Mnoho mladíků odcházelo z domu s přísahou, že se nevrátí, dokud si ve světě nevybudují jméno. Mladí samurajové, aby unikli hanbě a získali pro sebe slávu, často přijímali veškeré nedostatky a snášeli i ty nejhorší tělesné i duševní strasti. Naskytla-li se příležitost významnější než život sám, obětoval samuraj svůj život s rychlostí a naprostým klidem.¹¹⁹

2.1.7. Věrnost a oddanost

Další ze samurajských ctností byla věrnost vyjádřená výrazem *čúgi* 忠義.¹²⁰ Povinnost být věrný pánovi byla poslední z feudálních ctností Japonska a zaujímala nejvyšší postavení ze všech ctností samuraje.

Pro *bušidó* bylo typické, že zájem jednoho člena rodiny se stal zájmem všech členů jejich nerozdílně, měl dopad na všechny a byl spojen s přirozenou, instinktivní a neodolatelnou náklonností. Z přirozené lásky ke své rodině byli její členové ochotni obětovat i vlastní život, vyžádala-li si to situace nebo pán.¹²¹ Tuto skutečnost dokládá i starý japonský příběh o Mičizanovi.¹²² Jeho nepřátelé toužili vyhubit celou jeho rodinu, a tak požadovali i hlavu jeho malého syna, který byl ukrytý u bývalého vazala

¹¹⁶ Sjednocení Japonska započal Oda Nobunaga v 60. letech 16. století podmaněním si centrální oblasti kolem Kjóta. Během své vlády zrušil vnitrostátní cla, sjednotil peníze a investoval do infrastruktury, zejména do cest spojující jednotlivá města. Jeho nástupce Tojotomi Hidejoši dokončil období sjednocování Japonska revizí pozemkového katastru a sjednocení měř a vah. Posledním z velkých sjednotitelů Japonska byl Tokugawa Iejasu, který se v roce 1603 po vítězné bitvě u Sekihagary 関ヶ原 (1600) stal šógunem a započal tím období Edo 江戸時代 (1600/1603 – 1868).

¹¹⁷ *Oda Nobunaga* 織田信長(1534–1582), *Tojotomi Hidejoši* 豊臣秀吉(1536–1598), *Tokugawa Iejasu* 徳川家康(1542–1616).

¹¹⁸ Viz NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 82.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 83–84.

¹²⁰ MIJAMOTO, Musaši. *Kniha pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 142.

¹²¹ Viz NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 85–86.

¹²² *Sugawara no Mičizane* 菅原道真 (845–903) byl významný učenec, politik a básník v období Heian (794–1185/1192). Důvodem jeho pronásledování bylo, že usiloval o post ministra, o který současně soupeřil s členem z rodu Fudžiwarou, *Fudžiwarou no Tokihiro* 藤原時平 (871–909), což Fudžiwarové nemohli připustit. Díky tomu byl falešně obviněn ze spiknutí proti císaři a následně vyhnán do Číny, kde umírá.

Mičizaneho – Genzoa. Ten však chtěl chlapce uchránit, a proto mezi svými žáky pátral po někom mu podobném. Když jiného chlapce podobného vzhledu objevil, neváhal a jeho hlavu poslal místo Mičizaneho syna. Otec nevinného chlapce se pak vrací domů s nadšením, že jeho syn mohl posloužit pánovi.

Pro lidi ze Západu je tato povídka jistě nepochopitelná, protože obětovat své dítě je v rozporu se západní morálkou. Nicméně tato oběť byla vědomá a zas o tolik se neliší od příběhu z Bible o Abrahamovi a jeho synu Izákovi. V obou těchto případech muži podléhali věrnosti, Abraham svému Bohu a vazal svému pánovi.¹²³ Také osobní věrnost existuje mezi všemi lidmi, i když se jedná třeba o gang zlodějů, kteří přísahali věrnost svému vůdci.

Muž, který kvůli vlastnímu chtíči po penězích či majetku obětoval svého pána, byl mezi samuraji odsuzován. Pokud se samurajovy názory odchylovaly od názorů pána, bylo jeho povinností všemožnými způsoby a prostředky svého pána přesvědčit o omylu. Až v poslední fázi přesvědčování, kdy už vše ostatní selhalo, demonstroval samuraj upřímnost svých slov prolitím vlastní krve. Život byl tak považován za pouhý prostředek, jak sloužit svému pánovi.¹²⁴

2.1.8. Povaha samuraje a jeho sebeovládání

Poslední bylo podle Nitobeho sebeovládání samuraje a samotná povaha jeho osobnosti. Sebeovládání (sebezapření) samuraje označuje výraz *kokki* 克己.¹²⁵ Kodex *bushidó* učí, že člověk by se měl chovat v souladu s nejvyššími morálními hodnotami, které samy přesahují logiku. Rozdíly mezi tím, co je správné a co špatné jsou dány a nejsou předmětem možné diskuze. Každý by měl mezi nimi poznat rozdíl. Nakonec je povinností člověka, aby učil své děti morálním hodnotám prostřednictvím vlastního příkladu, vlastního chování.

Prvním cílem vzdělávání (výchovy) samuraje mělo být utváření jeho povahy. Méně důležitými schopnostmi byly opatrnost, inteligence a umění rozhovoru. Duševní nadřazenost pro samuraje byla důležitá a užívalo se pro ni výrazu *či* 知, který ale na prvním místě označoval přirozenou moudrost, až na druhém místě bylo vzdělání.

¹²³ Viz NITOBÉ, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 87–88.

¹²⁴ Tamtéž, s. 91–92.

¹²⁵ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Kniha pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 142.

Kostru *bušidó* tvořily tři hlavní výrazy – vědění *či* 知, lidskost *džin* 仁 a odvaha *jú* 勇. V podstatě ale byli samurajové hlavně muži činu a věda ležela daleko za hranicemi jejich povolání. Náboženství a nejrůznější teorie o lidském životě patřily kněžím a samurajů se týkaly jen v případech, kdy jim pomáhaly sebrat odvahu v bitvě. Literatura, kam patřilo například japonské haiku, sloužila hlavně k osvěžení mysli a pro zábavu.¹²⁶

Sebeovládání byla vlastnost, která se od samurajů všeobecně vyžadovala. Samurajové byli vychovávaní, aby snášeli bolest bez hlesu a učili se zdvořilosti, která zabraňovala kazit radost bližnímu svými starostmi. To vše při spojení dalo vznik zvláštnímu rysu domnělé stoické nevšímavosti. Považovalo se za nečestné, aby samuraj prozradil svým obličejem jakékoli duševní rozrušení. Nejpřirozenější city musely být pevně pod kontrolou. Projevy pocitů na veřejnosti se také neobjevovaly. K tomuto tématu cituji z Nitobeho díla: „Evropští manželé líbají své ženy na veřejnosti a bijí je doma, japonský manžel bije svou ženu na veřejnosti, ale doma ji líbá.“¹²⁷ Nicméně tyto potlačované city se silně promítly do japonské poezie a literatury, které se samurajové věnovali ve volných chvílích.¹²⁸

K učíteli, japonsky *sensei* 先生, byla chovaná vždy velká úcta. Věta „rodiče mi dali život, ale učitel ze mě udělal muže,“¹²⁹ tuto skutečnost vystihuje. Učitel v Japonsku zastával dvě role. Byl „otcem sirotků“ a rádcem těch, kdo chybovali. Sirotci k učíteli často hluboce přilnuli, protože neměli rodiče či jiný vzor, který by je vedl. K učitelům také docházeli i lidé nerozhodní ve svém jednání a hledali radu. V kodexu *bušidó* je uvedeno, že za duševní službu, kterou učitelé poskytovali, nelze zaplatit ani zlatem ani stříbrem. To proto, že byla neocenitelná a vedla k vývoji a povznesení duše. Zachovával se proto zvyk, kdy žáci nosili svým učitelům nejrůznější dary, převážně to však byly peníze a jídlo. Tyto dary byly vítané, protože učitelé byli příliš vznešení a vzdělaní na to, aby si na živobytí vydělávali sezónními pracemi nebo dokonce žebráním. Byli zosobněním toho, co bylo cílem veškerého učení samuraje, tedy opanováním sebe sama – dokonalou sebekázní.¹³⁰

---

¹²⁶ Viz NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 93–94.

¹²⁷ Tamtéž, s. 100.

¹²⁸ Tamtéž, 102.

¹²⁹ Tamtéž, s. 97.

¹³⁰ Tamtéž, s. 97–98.

2.2. Bojové schopnosti a vzdělání samurajů

Z výše uvedeného výčtu ctností je patrné, že ne každý mohl být pravým samurajem. Samotné chování ale z mužů samuraje nedělalo. Důležitým znakem bojovníků Japonska byla jejich zbroj a umění boje. Ačkoli síla mysli a odhodlání byly důležité, pokud samuraj neznal základní bojové techniky a nebyl si jistý svou zbraní, nikdy se nemohl stát neporazitelným.

Výchova samuraje nekončila dosažením určitého stupě bojových schopností ani správným ozbrojením. Prvotním bodem výchovy samurajů bylo formování jejich charakteru. Byli nuceni ovládnout nejenom šerm, střelení z luku, *džúdžucu* (též *jawara* 柔ら), ale také byla do výuky zahrnuta i kaligrafie,¹³¹ literatura, etiketa a dějepis. Co se *Džúdžucu* týče, tak bylo chápáno jako využití znalostí anatomie lidského těla za účelem obrany nebo útoku. Tento způsob boje se od jiných lišil hlavně tím, že samuraj při boji nevyužíval žádné zbraně. Cílem bylo chytit nepřítele nebo jej udeřit tak, že nebyl po určitou dobu schopen odporu, ne ho zabít.¹³² Cílem šermu a lukostřelby naopak bylo nepřítele zabít, a to co nejrychlejším způsobem. Samurajové byli učeni znát místa na lidském těle, kde je-li člověk zasažen, ihned umírá. U šermu byl pak častým výpadem útok na krk s cílem setnout nepříteli hlavu.

Co však výuka vedená kodexem *bušidó* nezahrnuje, je matematika, kterou bychom v oblasti vojenského vzdělání očekávali. To proto, že feudální boje mezi jednotlivými *daimjóji* v Japonsku nebyly vedeny s vědeckou přesností, tedy se přesně nevyčíslily ztráty na životech a podobně. Nejen tedy pro individuální boje, ale pro celý samurajův výcvik byly číselné pojmy nepodstatné. Jak jsem zmínila již u páté samurajovy ctnosti v podkapitole 2.1 s názvem „Sedm ctností samuraje“, mluvit o penězích bylo nevhodné. Naopak neznalost cen značila dobrou výchovu. Válečnictví totiž příliš nedbalo na výdaje spojené s bitvami a výzbrojí a často se vyznačovalo převážně nedostatkem finančních zdrojů. Znalost čísel ale byla nezbytná právě pro vyzbrojení

---

¹³¹ Kaligrafie, japonsky *šodó* 書道, se do Japonska dostala z Číny spolu s čínskými znaky *kandži* 漢字, které se v Japonsku později staly oficiálním systémem psaní užívaným dodnes. Kaligrafie tedy představuje výtvarné zpracování (psaní) znaků *kandži*. Toto umění se v Japonsku praktikuje i v současnosti. (viz <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/719285/Japanese-calligraphy>, [cit. 2015-04-30]).

¹³² Viz NITOBÉ, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 93–94.

bojovníků stejně jako pro přerozdělení lén,¹³³ nicméně tyto počty byly přenechány jiným, často například kněžím.¹³⁴

2.3. Zbraně samurajů

Výčet zbraní pro samuraje je široký. Přesto meč, který podle Nitobeho tvořil „duši samuraje“,¹³⁵ patřil k nejdůležitějším. S mečem bylo nutné nakládat velice zručně a opatrně s vědomím, že „železná slupka skrývá nejjemnější jádro“.¹³⁶ Díky tomu byl japonský meč výjimečnou zbraní. „Byl tvrdý a nezlomný, ale díky své vnitřní kvalitě byl také dostatečně mrštný a ohebný“.¹³⁷ Umění vládnout mečem se mladí chlapci učili již od pěti let. Meč, se kterým ve školách bojového umění cvičili, byl tupý a dřevěný. Po dovršení patnáctého roku se samurajové stávali muži a dostalo se jim cti vlastnit skutečné samurajské meče. Množné číslo zde uvádím proto, že samuraj vždy nosil meče dva. Jeden dlouhý meč *katanu* 刀 a druhý kratší, doprovodný meč *wakizaši* 脇差.¹³⁸ Výcvik samurajů s mečem probíhal v souladu s tradicí zenu. Cílem bylo odstranit jakýkoli nesoulad mezi mužem a mečem. Samuraj měl svůj meč vnímat jako prodloužení své paže, součást svého těla, nikoli jako nástroj, věc, kterou drží v ruce. Prostřednictvím zenové meditace pak bylo možné dosáhnout dokonalé bojové jednoty *muž-mysl-ruka-meč*.¹³⁹

Výhodu využití obou mečů popisuje ve své knize *Go rin no šo* 五輪の書, v překladu *Kniha pěti kruhů*, jeden z nejvýznamnějších samurajů japonské historie Mijamoto Musaši, zmíněný výše. Na základě Musašiho zkušeností a znalostí vznikla škola *Nitō rjú* 二刀流 – Škola dvou mečů. Někdy se můžeme setkat i s názvem *Niten rjú* 二天流 – Škola dvou nebes. Výhodu používání dvou mečů představuje možnost

---

¹³³ V současné době je Japonsko rozděleno na jednotlivé prefektury – *ken* 県, nicméně v minulosti zde byly místo prefektur tzv. *kuni* 国, což do češtiny můžeme přeložit jako provincie. Tyto *kuni* pak byly následně ještě rozděleny na menší okresy zvané *gun* 郡 a vesnice *sato* 里.

¹³⁴ Viz NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 95–96.

¹³⁵ Tamtéž, s. 117.

¹³⁶ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 53.

¹³⁷ Tamtéž, s. 53.

¹³⁸ Viz NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 118.

¹³⁹ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 53.

máchat volně meči do obou stran. Tuto výhodu samuraj ztrácí, pokud jeden meč drží pevně oběma rukama. Stejný problém představuje potřeba mít volnou jednu ruku v případě, kdy samuraj jede na koni.¹⁴⁰ Technika boje dvou mečů se nejčastěji využívala v bitvách, kde proti jednotlivci stálo větší množství nepřátel. Musaši pojem „dva meče“ používal v případě, kdy měl na mysli zapojení všech rezerv člověka v bitvě, tedy takový okamžik, kdy ze sebe bojovník musel vydat vše, aby zvítězil a porazil svého nepřítele. Zajímavostí je, že i když byl Musaši odborníkem na boj se dvěma meči, sám s nimi nikdy v souboji nebojoval.¹⁴¹

Oba meče nosil samuraj vždy za pasem či šerpou a to ostřím vzhůru po své levé straně. *Wakizaši* (doprovodný meč) nosil samuraj neustále u sebe, *katanu* (dlouhý meč) pouze venku. Oba meče mívaly pochvy s bajonetovou záklopkou, která zasahovala do mečové záštity – tzv. *cuby*.¹⁴² Tím, že jim bylo dovoleno nosit dva meče, se samurajové odlišovali od jiných společenských tříd, protože ostatní, jako například rolníci a obchodníci, mohli nosit pouze jeden meč pro svoji ochranu. Samurajové své doprovodné meče nikdy neodkládali a spávali s nimi i v noci u hlavy.¹⁴³ Svě zbraně považovali za svého nejuvěrnějšího společníka. Byly dokonce i takové rodiny, které povznesly meč až na uctívaný předmět.¹⁴⁴

Výrobci mečů byli považováni téměř za umělce. Svou denní práci vždy začínali modlitbou, protože vycházeli ze starého pořekadla: „Vložit svou duši a ducha do kování a temperování¹⁴⁵ oceli“. ¹⁴⁶ Vyroběný meč musel následně projít řadou testování, které prováděli vysoce školení zkoušeči. Meč byl vložen do ochranného vázání a byly s ním prováděny zkušební seky. Jako pokusný materiál sloužily svazky slámy, brnění a kovové desky, ale ostří bylo testováno i na tělech zajatců nebo na mrtvolách.¹⁴⁷ Tím, že byl meč správně ukován a otestován, péče o tuto zbraň

---

¹⁴⁰ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Knihy pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 58.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 91.

¹⁴² *Cuba* 拵 neboli záštita japonského meče nejen chrání ruku šermíře, ale také často doplňuje estetickou hodnotu meče, zvlášť pokud je umně zpracována.

¹⁴³ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Knihy pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 60 a 73.

¹⁴⁴ Viz NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 118.

¹⁴⁵ Temperování kovu se provádí až po jeho kalení a vede ke snížení křehkosti a celkovému zlepšení vlastností kovu. (viz <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/586727/tempering>, [cit. 2015-04-08]).

¹⁴⁶ Viz NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 119.

¹⁴⁷ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Knihy pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 74.

nekončila. Meče bylo třeba pravidelně leštit a brousit. Pokud nebyl meč dostatečně vyleštěn a jeho ostří nebylo správně tvarované, nikdy nemohl správně sekat.¹⁴⁸

Jak jsem zmínila výše, *katana* a *wakizaši* nebyly jediné zbraně, které samurajové používali v boji. Mezi další zbraně patřilo například kopí (*jari* 槍) nebo halapartna (*naginata* 薙刀). Kopí, nejvíce populární v období Muromači (1336–1573), zprvu tvořila zbraně velkých útvarů pěchoty. Až později se stala, spolu s dalšími zbraněmi, pouhými dekorativními předměty v procesích daimjóů z jejich sídel do Eda a zpět¹⁴⁹ (období Edo 1603–1867). Halapartny byly používány proti jízdě a také ženami k obraně domu v případě nepřítomnosti mužů.¹⁵⁰ Japonská výzbroj obsahovala také palnou zbraň, která byla do Japonska dovezena obchodníky ze Západu. Jednalo se o mušketu na doutnák využívanou až do 19. století. Tato zbraň umožnila vytvořit nesrovnatelnou výhodu při boji na dálku nebo při střelbě z opevněných nebo krytých pozic.

Další nepostradatelnou zbraní byl luk, který byl v boji takticky nejvýhodnější na začátku. Zejména na takových místech, kde nepřátelé nemají možnost úkrytu, např. otevřené krajiny, vřesoviště a podobně. Lukostřelci si často nalézali výše umístěná stanoviště, odkud se jim dobře střílelo na nepřítele pod sebou. Oproti palné zbraně má luk tu výhodu, že při výstřelu můžeme sledovat trajektorii letícího šípu, což umožňuje lépe zamířit další střelu.¹⁵¹ Podle Musašiho bylo nezbytné, aby samuraj nenavykl na jedinou preferovanou zbraň, ale byl schopen využít i další možnosti. Pokud měl samuraj nějakou zbraň „rád“ a jiné se vyhýbal, bylo to považováno za jeho slabinu.¹⁵²

Kromě své zbraně nosil samuraj do boje také zbroj. Každá samurajská rodina měla své vlastní zbrojře a výrobce zbraní. Stejně tak měli i vlastní pravidla pro nošení zbroje, které byly většinou chovány v tajnosti. Obecně však byla japonská zbroj sestavena z mnoha malých kousků železa *tecu* anebo kůže *nerigawa*, popřípadě šupin *kozane* či plátů *ita mono*. Vše bylo propojeno pomocí nýtů a tkanic vyrobených z kůže nebo hedvábí. Japonská zbroj byla navržena tak, aby byla co nejlehčí, protože samuraj byl nucen vykonávat mnoho pohybů, zahrnujících jízdu na koni, lukostřelbu a šerm.

¹⁴⁸ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Kniha pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 54.

¹⁴⁹ Jednalo se o opatření rodu Tokugawa spočívající v tom, že jednotlivá knížata v Japonsku trávila jeden rok v Edu a další rok ve své domovině. Tím si šógunát zajišťoval dohled nad jejich aktivitami a snadněji tak mohl zabránit možné vzpouře.

¹⁵⁰ Viz MIJAMOTO, Musaši. *Kniha pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011, s. 60.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 62–63.

¹⁵² Tamtéž, s. 64.

Obvykle tvořilo základní model zbroje pro samuraje, který vyrážel do boje na koni, celkem sedm částí. Jednalo se o ochranu hlavy, krku, ramen a paží, hrudníku, břicha a dolních končetin. Ostatní bojovníci (pěší vojáci) obvykle neměli všechny části zbroje, jako samurajové. Zbroj, její význam, vzhled a použití se měnilo v průběhu staletí podle válečné situace v Japonsku. V období Tokugawa dokonce přestala být zbroj a meč vnímány jako zbraně, ale pouze symbolizovaly moc a hierarchické postavení.¹⁵³

Na závěr je třeba zdůraznit, že kodex *bušidó* neschvaloval, ale naopak odsuzoval, neoprávněné používání meče či jeho zneužití. Ten, kdo se svou zbraní oháněl v nevhodných příležitostech, býval označován za zbabělce. Naopak muž, který byl ztělesněním sebeovládání, věděl, kdy je pravý čas tasit zbraň, a že tato doba nastává jen zřídka.¹⁵⁴

---

¹⁵³ Viz RATTI, Oscar a Adele WESTBROOK. *Tajemství samurajů: přehledný výklad o bojových uměních feudálního Japonska*. 3. vyd. Praha: Fighters publications, 2005, s. 186–187.

¹⁵⁴ Viz NITOBÉ, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 119–120.

3. Zvláštní úderné jednotky Japonska během druhé světové války

V této části své práce se budu zabývat Japonskem v období druhé světové války, konkrétně japonskými „Zvláštními údernými jednotkami“, a zdali příslušníci těchto jednotek byli ovlivněni kodexem *bušidó* z minulosti. Nejdříve je ale potřeba nastínit vývoj druhé světové války v Tichomoří pro lepší pochopení, co jednotky představovaly a proč je bylo třeba je nasadit do akce.

Během druhé světové války se Japonsko ukázalo jako velice expanzivní a do roku 1942 dobylo velkou část jihovýchodní Asie a většinu ostrovů v severním Tichém oceánu. Pak se japonské plány začaly hroutit a první citelnou porážku ze strany Spojenců utrpěli Japonci v bitvě u Midway v červnu roku 1942. Následné bitvy se nevyvíjely o nic lépe. Japonsko postupně přicházelo o většinu území, která do té doby dobylo a válečná fronta se na přelomu let 1942 a 1943 stále více přibližovala k samotnému Japonsku. Následujícího roku již bylo velitelům jasné, že dosavadní způsoby vedení boje neobrátní vývoj války v jejich prospěch a právě zde se objevuje impulz, byť ne prvotní, pro zavedení „Zvláštních úderných jednotek“.¹⁵⁵

Úplný japonský název je *Šinpú tokubecu kógekítai* 神風特別攻撃隊. První část složeniny 神風 znamená v překladu „Božský vítr“. Toto úsloví má odkazovat do minulosti, kdy Japonsko válčilo s Mongoly. Dva útoky, plánované k dobytí Japonska, byly překaženy tajfunem, který mongolské lodě smetl dříve, než přistály u japonského pobřeží. Tento přírodní úkaz Japonci označili za „Boží zásah na ochranu Japonska“ neboli Božský vítr, *kamikaze* 神風, v sinojaponském čtení znaků *šinpú*.¹⁵⁶ Není tedy překvapivé, že Japonci, ve chvíli největší nouze, vložili své naděje do něčeho (někoho) vyššího. V překladu tedy celý japonský název zní „Zvláštní úderné jednotky božského větru“. Pro běžné užívání byl ale název příliš dlouhý, proto se často zkracoval pouze na *Tokkótai* 特攻隊, neboli „Zvláštní úderné jednotky“.

Zde se dostáváme k samotnému významu těchto jednotek. Primárně se jednalo se o střemhlavé sebevražedné útoky pilotů japonského letectva. Důvodem bylo přesvědčení velitelů, že bezprostřední navedení letadla na palubu primárních terčů, v podobě nepřátelských letadlových lodí, napáchá daleko větší škody, než jakých byly

¹⁵⁵ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Božský vítr. *Nový Orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1998, roč. 53, č. 8., s. 286.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 288.

schopné standardní útoky pumami nebo torpédy. Rozhodnutí o zavedení takto drastické metody boje dokazovalo zoufalství a urputnou snahu japonských vojenských velitelů zvrátit průběh války za každou cenu, a vzhledem k tomu, že nemohli doufat v další *kamikaze*, promítli Japonci tuto představu do sebevražedných akcí svých vojáků. Výraz *toku* v názvu zlehčoval skutečný význam těchto jednotek a umožnil Japoncům z názvu vynechat slovo „sebevražda“.¹⁵⁷

Schválit rozhodnutí o vzniku těchto jednotek bylo na japonském císaři a přes počáteční protesty ze strany jeho rádčů byl návrh přijat.¹⁵⁸ Sestavením první letky byl pověřen viceadmirál Óniši Takidžiró,¹⁵⁹ označovaný za „otce jednotek *Tokkótai (kamikaze)*“.¹⁶⁰ Óniši byl velmi energický člověk, který vyžadoval maximum od ostatních a ještě víc sám od sebe. I přes svůj nenápadný, nevojenský vzhled byl prvním Japoncem, který skákal padákem a během druhé světové války častokrát nasazoval vlastní život. V mnoha ohledech to byl ideální kandidát pro tuto práci. Velké oblíbenosti se těšil hlavně mezi mladými letci, které často označoval za „národní poklad“. Oproti tomu vojenští velitelé se jeho přítomnosti vyhýbali. Býval považován za značně agresivního a arogantního. Doslova za „hřebík, který trčí ven a je třeba ho silně zatlout zpět“.¹⁶¹

Konečné zavedení této taktiky a ustanovení jednotek se projednávalo v Mabalacatu na Filipínách 19. října roku 1944. Óniši dorazil na tuto schůzku již v podlomeném zdraví a značně unavený. Hned na začátku schůze zopakoval všem velitelům známá fakta o nedostacích a vážné vojenské situaci Japonska. Současně nabídl možné řešení, tedy vytvoření útočné jednotky tvořené piloty letounů Zero,¹⁶² z nichž by každý na své palubě nesl 250 kilogramovou pumu. Úkolem pilota bylo navést své letadlo do nepřátelského plavidla. Vzhledem k nedostatku času cítil Óniši potřebu rozhodnutí

---

¹⁵⁷ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Božský vítr. *Nový Orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1998, roč. 53, č. 8, s. 288.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 286.

¹⁵⁹ Óniši Takidžiró 大西瀧治郎 (1891–1945) byl viceadmirálem japonských císařských vojsk během druhé světové války. Podílel se na plánování útoku na Pear Harbor (1941), poté byl přidělen na pozici náčelníka štábu 11. letecké jednotky těsně před vypuknutím války v Tichomoří. Zde také vešel do dějin znám pod přídomek „otec jednotek *kamikaze*“ o jejichž sestavení se zasloužil. Umírá vlastní rukou těsně po vyhlášení japonské kapitulace císařem. (viz <http://www.desertwar.net/takijiro-onishi.html>, 2014, [cit. 2015-04-08]).

¹⁶⁰ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 284.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 283.

¹⁶² Zero, v překladu „nula“ bylo neoficiální označení stíhacích letadel používaných Japonci za druhé světové války. Oficiální název letadla byl Micubiši A6M.

ostatních velitelů popohnat, ale konečné rozhodnutí záviselo na kapitánu Tamai Asaičim,¹⁶³ zástupci velitele 201. stíhací eskadry. Ten nesvolil do chvíle, dokud si nepromluvil s letci samotnými a nezjistil jejich reakce na tuto skutečnost. Po jejich souhlasu již přijetí návrhu nic nebránilo a rozhodnutí o sestavení letky bylo otázkou několika málo minut.¹⁶⁴ V tuto chvíli ještě japonští velitelé věřili, že nadcházející porážku Japonska lze odvrátit.

Téhož dne se přihlásilo dostatečné množství dobrovolných pilotů a byly vytvořeny celkem čtyři jednotky. Dnem prvního útoku se měl stát 25. říjen 1944.¹⁶⁵ Poté se letecké útoky staly každodenní záležitostí. Útočné akce byly rozděleny do čtyř základních oblastí – Filipíny, Tchaj-wan, Iwodžima a Okinawa.¹⁶⁶ První útok, který se odehrál na Filipínách, byl označen „za nejúspěšnější akci, jíž letci zvláštních jednotek podnikli,“¹⁶⁷ protože se japonských letcům podařilo potopit americkou letadlovou loď St. Lo. Nicméně během celé druhé světové války byla japonská propaganda zvyklá značně nadhodnocovat a zkreslovat skutečné výsledky války, a tak byla do Tokia zaslaná zpráva obsahující informace o potopení i dalších eskortních plavidel. Přes očekávající pozitivní reakci dostal Óniši od císaře následující zprávu: „Bylo nutné zacházet tak daleko? Ale bezpochyby odvedli dobrou práci.“¹⁶⁸ V této chvíli začal Óniši pochybovat o svém rozhodnutí zavést tuto sebevražednou taktiku, protože císařovu odpověď považoval za kritiku. Vycouvat už ale nebylo možné, protože mladí piloti sami organizovali další a další jednotky.¹⁶⁹

Netřeba zmiňovat, že Spojenci tyto útoky silně otřásly, poněvadž dosud se nikdy nesetkali s nepřítelem, který by použil podobnou taktiku v takovém rozsahu. Zde si poprvé Američané začali naplno uvědomovat, že uvažování nepřítele, proti kterému válčí, je naprosto odlišné od běžných způsobů vedení války. Bylo obtížné odhadnout jeho budoucí kroky a také, jak daleko je schopen pro vítězství zajít. Příčinu urputného odhodlání Japonců bojovat až do posledního muže, i když bylo jasné, že nelze zvítězit,

---

¹⁶³ Tamai Asaiči 玉井浅一 (1902–1964)

¹⁶⁴ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 283.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 286.

¹⁶⁶ Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 325.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 325.

¹⁶⁸ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 288.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 288.

můžeme hledat v minulosti, kdy se samurajové odmítali vzdát, byť vše naznačovalo tomu, že bitvu vyhrát nemohou. Raději zemřít a vzít s sebou co možná nejvíce nepřátel, než hanebně padnout do zajetí.

V následujících podkapitolách tedy uvedu, jaké sebevražedné zbraně Japonci během druhé světové války vyvinuli, kdo byli jejich piloti a jaký skutečný efekt tyto sebevražedné akce měly. V posledních dvou podkapitolách se také zmíním, co vedlo mladé piloty k tomu, aby se dobrovolně obětovali pro svoji vlast a zdali sílu k tomuto činu čerpali z historie, tedy z činů velkých samurajů a z jejich kodexu *bušidó*.

3.1. Japonské sebevražedné zbraně

Mezi nejznámější japonské sebevražedné útoky patřily střemhlavé pády pilotů japonských jednotek *Tokkótai*, na Západě známé pod názvem *kamikaze*. Avšak za celou dobu trvání války byli Japonci schopni vyvinout velké množství rozličných zbraní sebevražedného typu, kterým je věnovaná následující podkapitola.

První sebevražedné útoky letců jednotek *Tokkótai* se odehrály v letadlech typu Zero. I přesto, že z nich byly vyjmuty veškeré součásti nepotřebné pro tento druh akce, bylo značně neekonomické tyto letadla ničit. Proto se Japonci zaměřili na vývoj nového typu sebevražedného stroje, nazvaný Óka 桜花.

Název Óka v překladu znamená „květ sakury“¹⁷⁰ představující dávný symbol čistoty a pomíjivosti. Z předchozích kapitol víme, že to není poprvé, kdy Japonci v názvu odkazují k sakurám – japonským třešním. Stejným způsobem označovali ve feudálním období i samuraje (viz kap. 2. – „Samurajové, bojovníci starého Japonska“). Tato myšlenka pochází z buddhismu, jehož nauka učí, že vše je pomíjivé. V japonském pojetí to jsou potom především věci křehké, takové, které se ukazují jen na chvíli, než nadobro zmizí.¹⁷¹ Kvetoucí sakura je jedním z nejlepších příkladů, protože její krása je nepopsatelná, přesto netrvá věčně a její květy velmi brzy opadají. „Japonci z tohoto důvodu milují květy sakur a přirovnávají mladé odvážné vojáky,

---

¹⁷⁰ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 277.

¹⁷¹ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Dobrovolná smrt v japonské kultuře. In: *Svět živých a svět mrtvých*. Editor Ľubica Obuchová. Praha: Česká orientalistická společnost, 2001, s. 225.

kteří dobrovolně zemřeli v bitvě, ke krásným, krátce žijícím květům sakur¹⁷². Stejně jako samurajové v minulosti i japonští piloti za druhé světové války byli odhodlaní položit svůj život pro něco důležitějšího. V případě samurajů to byl jejich pán, u letců zase císař a vlast. Nelze popřít, že během války byly tyto pohnutky daleko silnější, protože nešlo jen o ochranu jednoho rodu, jednoho území, ale piloti bránili proti invazi celé Japonsko. Proto pro Američany, kteří nebyli dosud obeznámeni s japonskými tradicemi a ctnostmi, byly tyto sebevražedné útoky, v letadlech jednoduché konstrukce, absurdní a nepochopitelné.¹⁷³

Konstrukce Óky nebyla nic komplikovaného. Jednalo se o jednokřídly kluzák, který mohl být velmi rychle dopraven k cíli ve velké výšce pomocí přizpůsobeného bombardéru. Odtud se potom pilot s kluzákem vrhl velkou rychlostí dolů na nepřítele. Vzhledem k tomu, že Óka byla vyvinuta jako „zvláštní“ zbraň,¹⁷⁴ jednalo se pouze o jednosměrnou cestu bez možnosti návratu, kterou piloti měli. Výbavu kluzáků představovaly jen nejnútější věci – řídicí zařízení a telefonní vedení pro komunikaci s pilotem bombardéru do doby, než byl kluzák odpojen. K tomu došlo obvykle ve vzdálenosti 37 – 40 km od cíle. Pilot si s sebou na přídi letadla vezl tunu TNT,¹⁷⁵ které po nárazu ihned explodovalo. Rychlost, které Óka dosahovala v konečném stádiu útoku, tedy 600 km/h, byla v té době skutečně vysoká. Umožnila pilotům vyhnout se nepřátelským letadlům i protiletadlové palbě.¹⁷⁶ Vysoká rychlost však zároveň tvořila i nevýhodu těchto kluzáků. Při přesazení 700 km/h se kluzák stal neovladatelným a vzhledem k obtížnosti dopravení pilotů na vhodnou pozici tak, aby bombardér nebyl zaznamenán americkým radarem, piloti často končili neefektivně v moři.¹⁷⁷

---

¹⁷² Viz LEBRA, Takie Sugiyama. *Japanese patterns of behavior*. Honolulu: University Press of Hawaii, c1976, xviii, 295 p., s. 165–167.

¹⁷³ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 277.

¹⁷⁴ Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 326.

¹⁷⁵ Trinitrotoluen se vyskytuje ve formě světla žluté, pevné organické sloučeniny dusíku a jedná se o velmi silnou, bezpečnou a často používanou trhavinu zejména proto, že TNT se taví při 82 °C a neexploduje při teplotě nižší než je 240 °C. Díky tomu může být sloučenina roztavena v párou vyhříváných nádobách a vlitá do určených obalů. Je relativně necitlivá proti nárazům, a proto neexploduje bez rozbušky. (viz <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/605506/trinitrotoluene-TNT>, [cit. 2015-04-08]).

¹⁷⁶ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 277–288.

¹⁷⁷ Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 326.

První útok, kde byli piloti Óky nasazeni, bylo na konci března 1945 s cílem ubránit poslední japonskou linii na ostrově Okinawa. Avšak zde Japonci úspěch neslavili, protože se Američanům podařilo jejich bombardéry sestřelit ještě dříve, než měli vůbec šanci vypustit piloty Óky. Vojáci zde zemřeli zbytečně, protože bylo možné útok odvolat už ve chvíli, kdy se vedení dozvědělo, že převaha Američanů je větší, než se očekávalo. Viceadmirál Ugaki¹⁷⁸ však měl obavy, že po tolika měsících příprav by zrušení akce mělo neblahý dopad na morálku pilotů.¹⁷⁹ V tomto rozhodnutí můžeme také pozorovat odlišný způsob japonského uvažování. Než aby admirál riskoval zahanbení svých mužů z toho, že se museli z bitvy stáhnout, raději je nechal všechny padnout hrdinskou smrtí v boji a následně je oplakal.

I přes snahu pilotů Japonci nedokázali, stejně jako u Filipín, americkou invazi na Okinawu zadržet. Óky byly proto později přesunuty na japonské ostrovy, kde měli piloti očekávat nadcházející invazi Spojenců. Bojová účinnost Óky nespočívala ani tak v destruktivním rozsahu, ale spíše v psychologickém efektu, který tyto útoky doprovázel.¹⁸⁰ Této problematice se podrobněji věnuji v následující podkapitole 3.3 s názvem „Skutečný efekt jednotek *Tokkótai*“.

Další sebevražednou zbraní, kromě Óky, byl tzv. Kaiten 回天, v překladu „obrat k nebesům“¹⁸¹, od kterého si Japonci mnoho slibovali. Jednalo se o lidmi řízená torpéda, která byla do jisté míry velmi podobná kluzákům, s tím rozdílem, že útočila z moře a nikoli ze vzduchu. Princip útoku byl také velice shodný s Ókou. Piloti naváděli svá torpéda, nesoucí na palubě 1550 kg TNT, na nepřátelské lodě z krátké vzdálenosti, vyplouvající z mateřských ponorek. Vybavení těchto torpéd bylo stejně prosté jako u Óky, skládalo se z periskopu, který pilotům umožňoval správně navést své plavidlo a telefonní linky. Navzdory nadějím, které Japonci do těchto zbraní vkládali, během prvního útoku na americká plavidla ztratili všichni piloti své životy bez toho, aby se jim podařilo zneškodnit byť jen jedinou americkou loď. Přestože

---

¹⁷⁸ *Matome Ugaki* 宇垣纏 (1890-1945) byl admirálem v japonské císařské armádě během druhé světové války. Během života napsal rozsáhlý a odhalující deník o válce v Tichomoří, za který je připomínán. Důležitou roli sehrál i v bitvě u Leyte a smrt našel v letadle, do kterého sedl poté, co obdržel prohlášení o kapitulaci Japonska. (viz GORDON, Bill. *The Last Kamikaze. Kamikaze Images* [online]. 2004. Dostupné z: <http://www.kamikazeimages.net/books/general/hoyt1/index.htm> [cit. 2015-04-08]).

¹⁷⁹ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 278–280.

¹⁸⁰ Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 327.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 327.

útoky Kaitenů pokračovaly až do konce války, obrátili Japonci svou pozornost zpět k leteckým útokům, které přece jen slibovaly více úspěchů.

Kromě sebevražedných útoků vedených ze vzduchu a z moře zavedli Japonci i tzv. Šinjó 震洋, v překladu „burácení oceánu“. ¹⁸² Jednalo se o motorové čluny, které na Spojence útočily pro změnu po moři. Tato plavidla byla poprvé použita roku 1945. Základní typ měl celodřevěnou konstrukci a jeho délka dosahovala pouhých pěti až šesti metrů. Na palubě bylo podle očekávání opět umístěno TNT, jež mělo způsobit ničivý výbuch při srážce. Nicméně první masivní útok těchto člunů byla katastrofa. Američanům se podařilo detekovat je radarem a díky silné palebné síle byl japonský pokus o útok zmařen. Zbytečné ztráty na životech, které Japonci utrpěli, byly neúměrně vysoké. ¹⁸³

Mezi další zbraně můžeme zařadit třeba tzv. „žabí muže“. ¹⁸⁴ Jednalo o potápěče, jejichž úkolem bylo na loď nepřátel připevnit nálože, které měli následně odpálit. Ke konci války, když už se bitvy přesunuly na samotné japonské ostrovy, plánovali Japonci použít další typ leteckého útoku, který není tolik známý. Malá plavidla, naplněná výbušným materiálem, měla být vystřelována z hor a jejich piloti je měli navést k nejbližším nepřátelským plavidlům. Válka však byla ukončena ještě předtím, než měli piloti možnost zaútočit. ¹⁸⁵ K leteckým a k útokům z moře se připojily i pozemní jednotky, jejichž útok znají Američané pod pojmem „útoky *banzai*“. Cílem těchto útoků nebylo ani tak zvrátit průběh války, ale spíše touha pozemních vojáků nepadnout do zajetí. Nejhorší z těchto útoků proběhl v červenci roku 1944 na ostrově Saipan. Přes 3000 japonských vojáků, ozbrojených pouze holemi a bajonety, se vrhlo do palebné salvy Američanů a všichni do jednoho zemřeli. K těmto vojákům se připojovali i zranění, které při odchodu z nemocnice podpírali jejich kamarádi. ¹⁸⁶ Jiní si naopak zvolili dobrovolnou smrt z rukou svých velitelů nebo se vyhodili do povětří odjištěným granátem. Smutné je, že se k těmto sebevražedným činům neuchylovali jen vojáci, ale mnoho z nich se týkalo i obyčejného japonského obyvatelstva. „Stovky

---

¹⁸² Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 327.

¹⁸³ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 300.

¹⁸⁴ Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 327–328.

¹⁸⁵ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 302.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 299.

japonských civilních obyvatel, včetně velkého množství žen s dětmi v náručí se vrhaly z útesů“.¹⁸⁷ Pro lepší představu zde uvedu nějaká čísla. Po oznámení dobytí ostrova Saipan přežilo necelých 1 000 obyvatel z celkového počtu 32 000. Z vojáků nebyl zajat nikdo.¹⁸⁸ Podobné boje s podobnými ztrátami na životech proběhly později i na ostrově Leyte a Iwodžima, kde z původních 21 000 obránců přežilo necelých 200.¹⁸⁹ Přesto zde Američané také utrpěli obrovské ztráty a uvědomili si, že pokud takto vypadá útok na ostrov, stále ještě vzdálený od srdce Japonska, jak asi bude vypadat útok na samotné Japonsko. Vyvinutí atomové zbraně ale tento problém vyřešilo.

Výše uvedené typy zbraní a sebevražedných útoků nejsou jediné, které Japonci navrhli a vyzkoušeli v praxi, nicméně pro moji práci není stěžejní zmiňovat je všechny. Avšak typy zbraní, které jsem uvedla, mají jednu společnou vlastnost – jsou sebevražedné. Ke konci války bylo zoufalství Japonců tak velké, že téměř jediné zbraně, které se v té době navrhovaly, byly právě tohoto typu. Z globálního hlediska však efekt, který tyto zbraně měly, zdaleka nestačil na to, aby ospravedlnil ztrátu tolika mladých lidí.

3.2. Zvláštní úderné jednotky *Tokkótai* a jejich piloti

Členy jednotek *Tokkótai* tvořili především mladí vojáci, kolem dvaceti let. Nejčastěji se jednalo o studenty univerzit, kteří své studium byli nuceni přerušit a poté se dobrovolně přidali ke Zvláštním jednotkám.¹⁹⁰ Slovo „dobrovolně“ je zde důležité, protože nikdo z nich nebyl přímo nucen obětovat svůj život, protože pak by taková mise postrádala smysl. Avšak nedá se nepřemýšlet nad tím, zdali za jejich rozhodnutím nebyl nějaký tlak ze strany armády či společnosti. Ačkoli se nejednalo o sebevražednou jednotku s „vymytými mozky“,¹⁹¹ je na pováženu, zdali všichni piloti byli skutečnými dobrovolníky v daném slova smyslu.

---

¹⁸⁷ Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 328–329.

¹⁸⁸ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 299.

¹⁸⁹ Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 329.

¹⁹⁰ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 305.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 306.

Musíme si uvědomit, že japonská společnost se řadí mezi společnosti kolektivistické. To znamená, že jedince a skupinu k sobě váží velice těsné vazby. Společnost je stavěna nad zájmy jednotlivce, který představuje pouze malou část velkého celku a kdykoli může být někým jiným nahrazen. Z toho je patrné, že jedinec je na společnosti závislý, naproti tomu ona se bez něj obejde. Právě silný pocit začlenění se do společnosti je pro Japonce charakteristický a strach z toho, že by se ocitli na jejím okraji, je provází celý život.¹⁹²

Na základě této skutečnosti je možné uvažovat nad tím, do jaké míry tedy dobrovolnictví těchto mužů sahalo. Mnoho mladíků často následovalo příkladu starších, které chovali ve veliké úctě a nechtěli na sobě dát znát strach, který bezpochyby cítili. Tlak veřejnosti je nutil podřídit se plánům starších a pro ně i moudřejších velitelů. Většina z nich chápala „oběť života jako čin, jímž mohli v rámci svých možností přispět k ochraně vlastní rodiny i celého Japonska“.¹⁹³ Toto smýšlení se do jisté míry ztotožňuje i s historickými samuraji, kteří byli ochotní obětovat svoje životy pro pána či rodinu, pokud to mělo nějaký prospěch. Mladí piloti zde stejně jako dávní samurajové potlačovali základní lidský pud zůstat na živu za každou cenu a často svá rozhodnutí činili „pod tlakem všeobecného přesvědčení, že *zvláštní* akce nejsou sebevraždou, ale pouze zničením nepřítele, k čemuž je bezpodmínečně nutná vlastní sebeustručení“.¹⁹⁴

Mnoho z nich nemělo žádný vojenský výcvik, a proto byli ideálními kandidáty na sebevražedné mise. Nebylo totiž třeba ztrácet čas jejich tréninkem, protože jedinou starostí pilotů bylo navést torpédo, člun či letadlo na cíl a obětovat vlastní život. Přesto piloti procházeli mnoha přísnými kritérii při výběru. Ženatí muži, jedináčci, či staří lidé byli vyloučeni. Kromě toho, že tito mladíci nepotřebovali vojenský výcvik, vyvolávalo jejich zapojení do války onen potřebný psychologický efekt, kterým se zabývá v následující kapitole. Do mladých pilotů byly vkládány veškeré naděje na záchranu národa. To dokládá i jeden z výroků velitele japonských leteckých sil: „Co se

---

¹⁹² Viz NYMBURSKÁ, Dita. Dobrovolná smrt v japonské kultuře. In: *Svět živých a svět mrtvých*. Editor Ľubica Obuchová. Praha: Česká orientalistická společnost, 2001, s. 226.

¹⁹³ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Příslušníci zvláštních jednotek – „výkvět japonského národa“. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 367.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 369.

počítá, to není umění našich pilotů ani kvalita našich letadel, ale duch a morálka našich bojovníků. Na tom záleží všechno“.¹⁹⁵

Výběr pilotů do sebevražedných akcí však nebylo nic chaotického. Ve většině případů šlo o mladíky, kteří dokončili svůj základní výcvik a byli připraveni k boji. Oznámení, že byli vybráni na misi, proběhlo většinou den předem. Ostatní, jejichž jména nezazněla, často prožívali velké zklamání a hysterii, neboť museli čekat na další příležitost, než se připojí k „bohům“.¹⁹⁶ Tato víra vycházela z japonského náboženství šintó. Oproti západním náboženstvím, jak je například křesťanství, jsou šintoističtí bohové silně spjati s Japonci samotnými. Mnohdy se jedná o významné osobnosti či předky, kteří v minulosti něco důležitého dokázali. Hranice mezi lidstvím a božstvím zde není tak jasně vymezená.¹⁹⁷ Na základě této víry japonské piloty doufali v to, že „budou posmrtně zabírat nejvyšší příčku vojenské kariéry“.¹⁹⁸ Velkou část pilotů jednotek *Tokkótai* nicméně tvořili univerzitní studenti, kteří díky svému vzdělání považovali tuto víru za poněkud nepodloženou. Naopak se stala zdrojem jejich pobavení a sloužila k odlehčení napjaté situace.

Jak jsem zmínila výše, piloti tedy spíše smýšleli o svém činu jako o jediné možnosti, kterou mají, aby pomohli chránit své rodiny a Japonsko.¹⁹⁹ Většina z nich si dokonce i přes vliv propagandy byla vědoma skutečného vývoje války a piloti tušili, že Japonsko prohrává a s největší pravděpodobností bude poraženo. Věděli, že budoucnost, která je čeká, znamená smrt, a tak raději volili smrt hrdinskou – velkolepou, v japonštině nazývanou *rippa na ši* 立派な死.²⁰⁰ Proto také většina nevybraných pilotů procházela stavy deprese, ze strachu, že nedostanou svoji příležitost umřít hrdinně. Tuto skutečnost můžeme doložit i záznamem z deníku kapitána Nakadžimi, jehož úkolem bylo vybrat piloty na poslední sebevražednou misi. „Ve chvíli, kdy se kapitán dotázal pilotů, kdo se dobrovolně hlásí na danou misi, všichni zvedli ruce. Proto bylo nutné postupovat podle obvyklého procesu výběru.

---

¹⁹⁵ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 311.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 290.

¹⁹⁷ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Dobrovolná smrt v japonské kultuře. In: *Svět živých a svět mrtvých*. Editor Eubica Obuchová. Praha: Česká orientalistická společnost, 2001, s. 224.

¹⁹⁸ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Příslušníci zvláštních jednotek – „výkvět japonského národa“. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 367.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 367.

²⁰⁰ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 294.

Jedním z pilotů, které Nakadžima vybral, byl i chlapec, který se nedávno zotavil z tuberkulózy. Ten Nakadžimu zoufale prosil, aby se mohl letů zúčastnit, protože neměl zaručeno, že jej nemoc znovu neuchvátí.²⁰¹ Ke konci záznamu v deníku Nakažima popisuje, tak vděčně a s úsměvem se na něj chlapec díval, když ho posílal další den na smrt.

Velmi traumatizující pro Japonce bylo i to, pokud některý z pilotů přežil. To se stávalo z počátku, kdy měli piloti nařizeno se vrátit, nenaleznou-li vhodný cíl. Místo radosti z přežití tak mnoho z nich propadalo hlubokým depresím, které často končily sebevraždou.²⁰²

Ve zbytku dne před misí, nebo dokonce přímo v letadle směřujícím k bojové frontě, psali piloti dopisy na rozloučenou, nejčastěji adresované rodičům.²⁰³ V dopisech se piloti omlouvali, že opouští svět dříve než rodiče, děkovali jim za veškerou laskavost, která jim byla během života prokazována, a mnoho z nich se také v dopisech odkazovalo na japonského císaře. Navzdory očekávání, dopisy, které chlapani posílali domů, nebyly smutné. Piloti vzpomínali na šťastné chvíle svého života nebo popisovali poslední krásné věci, které se jim staly.²⁰⁴ K dopisům často přikládali svou poslední vůli a s odkazem na dávné samuraje i pramínek vlasů a kousek nehtu. Obě tyto věci měly představovat poslední věc, která po nic zůstane.²⁰⁵ Mnoho pilotů po sobě zanechalo také poslední haiku složené před smrtí. Tento zvyk v mnohém připomíná samuraje, kteří táhli do boje, ale cestou se zastavovali a psali haiku o tom, co se jim zrovna honilo hlavou nebo co právě spatřili, jak jsem uváděla v podkapitole 2.1 s názvem „Sedm ctností samuraje“.

---

²⁰¹ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 296.

²⁰² Viz NYMBURSKÁ, Dita. Příslušníci zvláštních jednotek – „výkvět japonského národa“. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 366.

²⁰³ Tamtéž, s. 291.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 368–369.

²⁰⁵ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 291.

Na závěr této kapitoly proto jedno z těchto haiku, napsané pilotem z jednotky *Tokkótai*, který zemřel v lednu 1945 ve věku 22 let, ve volném překladu zaznamenám.

*Kéž bychom mohli padnout
Stejně jako květy sakury na jaře –
Tak čistí a zářiví!*²⁰⁶

3.3. Skutečný efekt jednotek *Tokkótai*

Po přečtení dosavadních kapitol se nelze ubránit úvahám nad tím, zdali efekt, který zavedení úderných jednotek do akce mělo, byl natolik silný, aby stál za to obětovat životy tolika Japonců. Co se materiálního hlediska týče, tak škody, které sebevražedné akce napáchaly na lodích a výbavě Spojenců, nejsou zdaleka tak velké, v jaké Japonci nejspíše doufali. Nicméně už na začátku, kdy se rozhodovalo o zformování jednotek, viceadmirál Óniši zdůrazňoval, že „daleko důležitější, než praktický efekt, který tyto jednotky mají, je jejich duchovní aspekt“.²⁰⁷ Později v prohlášení adresovaném prvním členům úderných jednotek řekl: „I kdybychom byli poraženi, tak vznešený duch jednotek *Tokkótai* zachrání naši vlast před záhubou. Bez něj by porážka zcela jistě následovala i zkáza“.²⁰⁸ Tímto prohlášením Óniši víceméně předpověděl budoucnost, protože „hrůza, kterou tyto sebeobětující se činy mladých lidí vyvolaly, byly japonským národem pochopeny jako významný závazek a zasloužily se o rychlou obnovu a vzestup Japonska“.²⁰⁹

Zaměřím-li se tedy na psychologický dopad těchto útoků, není třeba zdůrazňovat, že pro Spojence představovaly něco, s čím se dosud nikdy nesetkali. Neznalost japonské kultury způsobovala značné nepochopení toho, o co se Japonci útoky snažili. Naopak Spojenci považovali útoky za nátlak ze strany Japonců a snahu zastavit jejich postup. Proto volili často tvrdá protiopatření v naději, že se jim podaří v Japoncích probudit nechuť k válce. Jedním z těchto opatření bylo i bombardování řady japonských měst. Bohužel se zde projevuje ono nepochopení japonského smýšlení,

²⁰⁶ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 276.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 284.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 284.

²⁰⁹ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Příslušníci zvláštních jednotek – „výkvět japonského národa“. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 370.

protože reakce byly zcela odlišné, než jaké Američané svými útoky předpokládali. Japonci raději obětovali svoje životy, než aby kapitulovali či padli do zajetí.²¹⁰ Zde se opět objevuje odkaz na samuraje a jejich obětování života místo vzdání se nepříteli. Pro lepší pochopení této problematiky v rámci vývoje kodexu *bušidó*, rozeberu v rámci této podkapitoly jaký pohled měli na sebevražedné mise Američané a poté Japonci, aby lépe vystoupily rozdíly vnímání v jednotlivých kulturách.

3.3.1. Jednotky *Tokkótai* z pohledu amerického vojáka

Vzhledem tomu, že pohled na hromadné sebevraždy obyvatel, roztrhaná těla pilotů jednotek *Tokkótai* a útoky *banzai*, byl tak strašlivý, bylo mnoho spojeneckých vojáků hluboce otřeseno. To nejspíše můžeme označit za očekávaný demoralizující efekt, který Japonci útoky plánovali. Z porážky Japonska je však patrné, že účinnost tohoto efektu byla značně přeceněna. Psychologická obrana amerických vojáků spočívala v cynismu a zlehčování situace.²¹¹ Jednalo se třeba o urážející jména, která Američané dávali japonským zbraním. Například japonská Óka byla Američany přejmenována na „bomby baka“,²¹² kde *baka* 馬鹿 v překladu z japonštiny znamená „blbec, idiot“. Jistý efekt však těmto útokům nemůžeme odepřít, protože se často stávalo, že „Američané ve snaze zneškodnit svého nepřítele, zahájili mnohdy nekontrolovatelnou palbu, v níž ničili vlastní plavidla“.²¹³

V následující části práce budu vycházet z díla *Americký pohled* (v originále *American Views*) od Billa Gordona,²¹⁴ který rozdělil názory Američanů na *Tokkótai*, pro ně spíše známé pod pojmem *kamikaze*, na pět okruhů chápání této problematiky – anonymní, fanatické, sebevražedné, nucené a statečné.²¹⁵

²¹⁰ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Příslušníci zvláštních jednotek – „výkvět japonského národa“. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 370.

²¹¹ Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 329.

²¹² Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 277.

²¹³ Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 329.

²¹⁴ Bill Gordon, narozen v roce 1957, původem z Ameriky, vystudoval Japonská studia na univerzitě v Sheffieldu ve Spojených státech. Společně se svou ženou Noriko se zabývá organizací mezinárodních stáží pro americké a japonské studenty. Od roku 2004 se také věnuje tvorbě webových stránek zaměřených na problematiku Japonských pilotů *kamikaze*. V současné době pracuje také jako finanční manažer ve společnosti Pratt & Whitney, zaměřující se výrobu a servis leteckých modelů.

²¹⁵ Viz GORDON, Bill. *Kamikaze Images* [online]. 2004 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://kamikazeimages.net/>

Co se týče prvních dvou, tak bychom našli jen velice málo Američanů, kteří pro jednání Japonců měli pochopení. Ostatní si udělali vlastní obraz z toho, co viděli během bitev, bez toho, aby se o motivy těchto útoků podrobněji zajímali. Na rozdíl od Japonců, kteří každého pilota oslavovali, pro většinu Američanů to byli jen neznámí, bezejmenní blázni, kteří zbytečně zahodili svoje životy. O názor, že všichni piloti jednotek *Tokkótai* jsou fanatičtí blázni, se částečně zasloužila i proti-japonská propaganda, která je takto prezentovala. Stejně to bohužel bylo i na druhé straně, kdy Američané byli pro Japonce tzv. *oni* 鬼 – ďáblové.

Během druhé světové války vznikalo v Americe mnoho filmů s válečnou tematikou. Jeden z nich, *Poznej svého nepřítele – Japonsko* (v originále *Know Your Enemy – Japan*) od režiséra Franka Capri, který Bill Gordon zmiňuje, popisoval Japonce jako „poslušné a fanatické vojáčky“,²¹⁶ kteří byli největší zbraní japonské armády. Podobný názor měl i americký prezident Harry S. Truman,²¹⁷ což soudíme z popisu Japonců v jeho deníku: „divoši, bezohlední, nemilosrdní a fanatičtí“.²¹⁸ Vyskytovalo se i mnoho dalších publikací, které japonské vojáky a jejich činy značně znevažovaly. Na základě nich Američané věřili, že Japonci touží zemřít a označovali tyto útoky za sebevražedné. Například americký dokument, zmíněný v práci Gordona, hovořící o bitvě o Okinawu, popisuje tento boj jako „konflikt mezi muži, kteří chtějí zemřít a muži, kteří bojují proto, aby přežili“.²¹⁹ Objevovaly si ovšem i názory, že japonští piloti byli nuceni tyto sebevražedné útoky spáchat. Pro většinu amerických vojáků bylo jednodušší akceptovat tuto skutečnost, než to, že daná rozhodnutí dělali Japonci vědomě a dobrovolně. Poslední názor zastávalo jen velice málo Američanů a v mnoha případech to byli veteráni. Ti byli schopní v činech japonských pilotů rozeznat odvahu a odhodlání bránit svoji vlast.

Je také třeba zdůraznit, že slovo *kamikaze*, kterým Američané označovali jednotky *Tokkótai*, neznamenal pro americké vojáky totéž, co pro Japonce jednotky *Tokkótai*. Jak jsem uváděla výše, pro Japonce se za slovem *kamikaze* skrýval onen „Božský vítr“, který zachránil Japonsko před Mongoly, a označovali jím své Zvláštní úderné jednotky,

²¹⁶ Viz GORDON, Bill. American Views. *Kamikaze Images* [online]. 2004 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://www.kamikazeimages.net/american/index.htm>

²¹⁷ Harry S. Truman (1884–1972), prezident Spojených států amerických v letech 1945–1953.

²¹⁸ Viz DOWER, John W. *War without mercy: race and power in the Pacific war*. 1st ed. New York: Pantheon Books, c1986, xii, 399 p. ISBN 03-945-0030-X. s. 142.

²¹⁹ Viz GORDON, Bill. American Views. *Kamikaze Images* [online]. 2004 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://www.kamikazeimages.net/american/index.htm>

nikdy ne jednotlivé piloty. Pro Američany to naopak bylo pouhé označení japonských pilotů nebo armádních příslušníků.

Jednou z mála knih, které dokázaly částečně změnit názor některých Američanů na japonské piloty, byla podle Billa Gordona kniha *Božský vítr* (v originále *The Divine Wind*) vydaná po ukončení války v roce 1958. Autory této knihy byli kapitán Inoguči, hlavní štábní důstojník viceadmirála Ónišiho, a velitel Nakadžima, který pracoval jako letecký operátor. Kniha obsahuje mnoho zajímavostí a postřehů co se týče smýšlení japonských velitelů organizujících sestavení Zvláštních úderných jednotek. Navíc obsahuje i několik dopisů od pilotů pro hlubší pochopení jejich uvažování.²²⁰

3.3.2. Jednotky *Tokkótai* z pohledu japonského vojáka

V této podkapitole se naopak budu zabývat pohledem samotných Japonců na tuto válečnou taktiku. Mnoho názorů již bylo uvedeno v předešlých kapitolách, a proto je zde pouze shrnu do ucelenější verze. Opět zde budu částečně vycházet z práce Billa Gordona.

Japonské obyvatelstvo nikdy nevidělo samotné piloty Zvláštních úderných jednotek, jak jsou sestřelení z nebe, nebo jak své letadlo navádí střemhlavým pádem do amerických bojových lodí. V jejich myšlenkách to navždy byli jen mladí a udatní muži, kterým mávali na rozloučenou, a kteří se vydali položit svůj život za ochranu vlasti. Piloti samotní naopak viděli ve svých činech možnost posloužit Japonsku a jeho císaři, a tak přispět malým dílem k tomu, aby ochránili rodiny a vlast, na kterých jim hluboce záleželo. Nemalou pohnutkou pilotů byla také možnost odejít z tohoto světa jako hrdinové a prokázat tak všem, že nejsou zbabělci. Jak jsem zmínila, před odletem pilotů probíhaly ceremonie, sloužící k rozloučení se. Ty se často konaly mimo ubikace. Na volném prostranství byly bíle prostřené stoly s láhvemi studeného *sake* a talíře se střídým pokrmem, jako byla například sušená sépie. Zde často velící důstojník pronesl krátký proslov a piloti se po přípitku poklonili. Také jim byla nabídnuta svačina, kterou si brali s sebou do letadla, tzv. *obentó* お弁当, která měla navodit psychický pocit pohodlí.²²¹

---

²²⁰ Viz GORDON, Bill. American Views. *Kamikaze Images* [online]. 2004 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://www.kamikazeimages.net/american/index.htm>

²²¹ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 292.

Američané viděli v útocích Japonců pouze sebevražedné akce. Avšak Bill Gordon cituje generála-poručíka Kawabeho²²² následovně: „Prosím, nenazývejte naše útoky jednotek *Tokkótai* sebevražedné. Je to nesprávné pojmenování a cítíme se díky tomu velice špatně. V žádném smyslu se zde nejedná o sebevraždy. Pilot letadla nezačal svou misi s ním, že jde spáchat sebevraždu. Piloti se považují za lidské bomby, jejichž úkolem je zničit určitou část nepřátelské flotily pro svoji vlast. Tento úkol byl považovaný za nádherný, naproti tomu sebevraždu tímto způsobem vidět nelze“.²²³

Většinou japonského obyvatelstva byly tyto oběti chápány jako důkaz velké statečnosti mladých pilotů, kteří čerpali svoji odvahu z dávných samurajů a jejich velkých činů. Jedním z takových byl i Kusunoki Masašige,²²⁴ který společně s ostatními samuraji spáchal po porážce v bitvě *seppuku*, aby se společně vyhnuli zajetí nepřitelem. Na Masašigeho odkazovala i vlajka, která vlála nad piloty Zvláštních úderných jednotek, když nastupovali do svých strojů. Jednalo se o bílý prapor se sloganem *hi ri hó ken ten* 非理法權天. Ten odkazoval na oblíbené rčení Masašigeho, které je ve volném překladu následující:²²⁵

Špatnost (非 hi) nemůže nikdy převládat nad Pravdou (理 ri)

Stejně jako pravda nemůže zdolat Zákon (法 hó)

Zákon nikdy nemůže převládnout nad Mocí (權 ken)

A moc si nemůže podmanit Nebesa (天 ten)

Na závěr této podkapitoly je nutné zmínit, že piloti nesedali do letadla s pocity nenávisti vůči nepříteli či touhou po pomstě, jak je často uváděno v mnoha západních

---

²²² Kawabe Toraširó 河辺虎四郎 (1890–1960)

²²³ Viz GORDON, Bill. *American Views. Kamikaze Images* [online]. 2004 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://www.kamikazeimages.net/american/index.htm>

²²⁴ Kusunoki Masašige 楠木正成 (1294–1336) byl jedním z nejvýznamnějších vojenských stratégů Japonska. V roce 1331 se postavil na stranu císaře Godaida v souboji o císařskou moc. Poté, co byl zajat, unikl Kusunoki do hor odkud v odboji pokračoval partizánskou válkou. Zmocnil se pevnosti Čihaja v Naře a představoval tak zásadní hrozbou pro šógunát. Jeho obrana této pevnosti proti šógunátské armádě se stala také jednou z nejslavnějších bitev japonské historie. Smrt nakonec našel až v bitvě u řeky Minato, kde se svými vojáky raději spáchal sebevraždu, než aby padl do zajetí nepříteli. (viz <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/325541/Kusunoki-Masashige>, [cit. 2015-04-08]).

²²⁵ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 279.

dílech týkajících se tohoto tématu. Většinou jen svých činem chtěli přispět k obraně svého národa.²²⁶

Z výše uvedených dvou pohledů je jasně vidět, jak rozlišná byla smýšlení obou zneprátelených sil. To, že Američané nebyli schopní vidět v činech japonských vojáků obětavost a vytrvalost v ochraně vlasti, což nejspíše ani v této situaci nebylo možné, je možná jeden z důvodů, proč nakonec přistoupili k použití jaderných zbraní svržených na Hirošimu a Nagasaki. Považovali totiž japonskou bojovou taktiku sebevražedných akcí za „nepoctivou a záludnou“.²²⁷

3.4. Pronikání kodexu *bušidó* do „moderní“ války

Co se týče Japonců, nelze si nevšimnout, že v mnoha svých činech vycházeli ze síly a odhodlání dávných samurajů. Nejen že na základě příběhů o jejich statečnosti byli schopní sednout do letadla s vědomím, že se nikdy nevrátí, ale zároveň byli schopní si tento čin obhájit, protože podobnými činy je protkaná většina japonské historie. Během druhé světové války sice piloti nepřisahali na kodex cti – *bušidó* a ani nesložili slib věrnosti svému pánovi. Jejich úkolem nebylo ochraňovat jen jedno panství, jednu rodinu a táhnout do bitvy proti jiné. Piloti jednotek *Tokkótai* měli daleko těžší úkol. Museli chránit nejen své rodiny, ale i rodiny jiných. Nejen jedno panství, ale celé Japonsko. Z předchozích podkapitol je tedy patrné, že mnohá přesvědčení a hodnoty plynoucí z historie se stále uplatňovaly i během války. Ochota obětovat svůj život pro důležitější cíl, sebevraždy vojáků v situacích, kdy už neviděli možnost zvítězit a odmítali se nechat zajmout. Zde je důležité si uvědomit, jak zdůrazňuje D. Nymburská, že „japonská sebevražedná strategie nepředstavovala cestu, jak válku vyhrát, ale jak ji čestně ukončit“.²²⁸

Jednou z neopomenutelných skutečností je i to, že po oznámení japonského císaře o ukončení války, spáchal viceadmirál Óniši sebevraždu. Zdali se jednalo o nesouhlas s ukončením války nebo Ónišihou touhu konečně zarazit neustálý pocit viny ze smrti

---

²²⁶ Viz NYMBURSKÁ, Dita. Příslušníci zvláštních jednotek – „výkvět japonského národa“. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 367.

²²⁷ Viz NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9., s. 330.

²²⁸ Tamtéž, s. 330.

tolika mladých pilotů nelze jednoznačně posoudit. Osobně se přikláním k druhému důvodu a to na základě toho, co zapsal kapitán Inoguči: „Věřím, že jeho život byl zpečetěn už od okamžiku, kdy sestavil jednotky *Tokkótai*. Na základě toho byl rozhodnut vzít si svůj život a nesl by toto rozhodnutí ať už by Japonsko ve válce zvítězilo či nikoli. V mysli vždy musel být s každým pilotem pod jeho velením, který kdy spáchal sebevražedný útok“.²²⁹

Dá se říct, že vývoj kodexu *bušidó* a jeho hodnot je spojený s vývojem japonské civilizace, technologií a způsobů vedení válek. Přesto však obsahuje morální hodnoty, které se uchovávají po celá staletí a i v moderním světě dodávají lidem sílu a odhodlání. Na závěr svojí práce bych proto znovu chtěla připomenout slova Inokuči Kijošiho, který tvrdí, že válka dokáže dohnat lidi k vykonání takových činů, které v době míru nemůžeme pochopit.²³⁰

---

²²⁹ Viz MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988, s. 333–334.

²³⁰ Viz DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, s. 54.

Závěr

Pochopení kodexu *bušidó* a tím pádem i samotných samurajů, jejich uvažování, způsobu života a později i jednání Japonců za druhé světové války, není snadné pro někoho, kdo nebyl v dané kultuře vychováván a po celý život v ní nežil. V současnosti se kulturní rozdíly mezi jednotlivými zeměmi rychle smývají vlivem celosvětové globalizace a vzájemně se prohlubující závislosti jedné země na druhé. Přesto nesmíme opomíjet, že v minulosti byly tyto rozdíly mnohdy zásadní pro jednání jednotlivých zemí, zejména během války. Neznalost historie a hodnot jednotlivých kultur mnohokrát vedla k nepochopení a rychlému odsouzení. Zůstává proto otázkou, zdali by se Američané skutečně uchýlili k použití jaderných zbraní vedoucích k ukončení války v Tichomoří, pokud by Japonci nebojovali s takovým nezlomným odhodláním bránit svoji zemi. Na druhou stranu si toto japonské chování zaslouží svým způsobem i obdiv, protože ne všechny národy by byly schopné obětovat pro svou vlast a její obranu tolik, co Japonci.

Cílem této práce bylo popsat vznik a vývoj kodexu *bušidó* a samotných samurajů, kteří byli a kodexem velice úzce spojeni. V rámci vývoje kodexu bylo mým cílem poukázat na to, jak se kodex *bušidó* promítl do druhé světové války a ovlivnil tím rozhodování a činy mladých letců jednotek *Tokkótai*.

V prvních dvou kapitolách jsem se snažila osvětlit vznik kodexu *bušidó* a s tím spojených morálních hodnot, který byly pro život samuraje důležité. Přesto to nebyly jen tyto hodnoty, které z Japonců samuraje vytvářely. Důležitou součástí byla i bojová umění a také japonská náboženství, jako jsou šintoismus a buddhismus. Bojová umění se následně stala hlavním bodem zájmu lidí ze Západu a díky tomu se o dějinách samurajů dozvídáme podstatně více.

V poslední kapitole jsem se tedy zaměřila na vývoj kodexu *bušidó*. Snažila jsem se zjistit, zdali stále ovlivňoval Japonce i v moderní době, hlavně během bojů druhé světové války. Myslím, že mohu konstatovat, že tomu tak skutečně bylo. I když japonští vojáci vyměnili *katany* za střelné zbraně a koně za letadla a lodě, tak hodnoty, se kterými do boje vyráželi samurajové v minulosti, se v určité formě dochovaly i pro piloty jednotek *Tokkótai*. Svou prací jsem chtěla poukázat i na to, že historie je pro vývoj zemí důležitá, a že bychom se měli vyvarovat předsudkům plynoucích

z pouhého povrchového vnímání reality bez toho, abychom se více zaměřili na příčiny k ní vedoucí.

Účelem této práce ale není snaha jednání Japonců za druhé světové války obhajovat jako jednání správné. Pokusila jsem se zde pouze vysvětlit, co je k tomuto rozhodnutí zavést úderné jednotky *Tokkótai* vedlo a s jakou myšlenkou se mladí piloti k jednotkám přidávali. Rozdílné názory týkající se této problematiky tu vždy byly a jsem přesvědčená, že stále budou. Pochopit cizí kulturu a její zvyklosti, značně odlišné od té naší, vyžaduje vždy velkou dávku tolerance, které někteří z nás nejsou schopni. Přesto doufám, že tato práce poslouží čtenářům k tomu, aby si rozšířili své poznatky týkající se historie japonských samurajů a dokázali si díky tomu lépe vyložit chování Japonců za druhé světové války.

Příloha I   Český abstrakt

Úvod

Práce je rozdělena do třech kapitol. v první kapitole je čtenář seznámen se vznikem kodexu *bušidó* a současně i s významným dílem *Hagakure*, které kodex *bušidó* takřka definuje. Zde se také čtenář poprvé dozvídá význam slov jako samuraj, rónin a je hlouběji obeznámen s problematikou rituální smrti samuraje tzv. *seppuku*. Na konci první kapitoly je též zmíněno důležité ovlivnění vzniku a vývoje kodexu japonským zenovým buddhismem. V druhé kapitole je čtenář blíže seznámen se samuraji a hodnotami provázejícími celý jejich život. Kromě těchto důležitých hodnot se zde může dočíst i o dokonalém bojovém umění samurajů a druzích jejich zbraní. V poslední, třetí kapitole, je čtenáři nastíněn vývoj kodexu *bušidó* v kontextu druhé světové války. Zde se dozvídá, jaké zbraně Japonci během války využívali a jaká byla jejich motivace pro zavedení Zvláštních úderných jednotek. Ke konci se zabýváme skutečným dopadem této japonské taktiky boje a také s prolínáním hodnot kodexu *bušidó* do moderního vedení války.

1 – Kodex *bušidó* a jeho minulost

Vznik etického kodexu *bušidó* je poněkud obtížné definovat, protože neexistují žádné přesné písemné záznamy. Z počátku bylo učení kodexu předáváno ústně až do doby, kdy byly tyto hodnoty zaznamenány písemně třemi velkými učiteli Japonska, nyní již pod názvem *bušidó*. Důležitým dílem zabývajícím se touto problematikou je i *Hagakure*. s kodexem jsou také velmi úzce spjati samurajové, kteří představovali japonskou vládnoucí vrstvu. Vzhledem k tomu, že to byli nejdůležitější bojovníci Japonska, byla s jejich životem úzce spojena i smrt, kterou se zabývá právě dílo *Hagakure*. Se smrtí pak úzce souvisí i rituální sebevražda *seppuku*, ke které se samurajové uchýlovali v případech, kdy nechtěli padnout do zajetí, či snahy o znovunabytí cti a jiné. Co se samurajů týče, nelze opomenout tzv. róniny, neboli samuraje bez pána, kteří ve své době tvořili značný sociální problém Japonska. Celý etický kodex *bušidó* a hodnoty v něm obsažené byly do značné míry ovlivněny i zenovým buddhismem, který se v Japonsku v té době začal rozmáhat.

2 – Samurajové, bojovníci starého Japonska

Samurajové ve své době tvořili významnou součást japonské kultury a taktéž stáli na nejvyšším stupni společenského žebříčku Japonska. Zcela a oddaně sloužili po celý život svému pánovi a podstatu této služby tvořil kodex *bušidó*, na který samurajové přísahali. Kodex obsahoval mnoho morálních hodnot, které samurajové vyznávali a kterými řídili svůj život. Tyto hodnoty definoval ve svém díle *Bušidó: Duše Japonska* autor Nitobe Inazó. Těmito ctnostmi byly podle Nitobeho spravedlnost, odvaha, lidskost, úcta, upřímnost, čest a věrnost.²³¹ Nakonec pak záleželo na samotné povaze samuraje.

Nicméně kromě daných morálních hodnot to byla hlavně bojová umění, ve kterých samurajové často vynikali nad ostatními japonskými vojáky, jako například šerm či střelba z luku, a také kvalitní zbraně a brnění, které samurajové vlastnili.

3 – Zvláštní úderné jednotky Japonska během druhé světové války

Druhá světová válka a možná porážka představovala pro Japonsko nevídanou zkušenost, se kterou Japonci nikdy nepočítali. Tento moment byl zlomový pro zavedení Zvláštních úderných jednotek, které měly učinit zvrát ve vývoji války a znovu jej obrátit ve prospěch Japonska. Úderné jednotky představovaly sebevražedné útoky mladých pilotů japonských leteckých sil, kteří své stroje naváděli do nepřátelských, převážně letadlových, lodí. Tato taktika však byla vnímaná znepřátelenými stranami odlišně. Zatímco Japonci viděli v těchto jednotkách z počátku naději a mladí piloti pro ně byli budoucí bohové, kteří se obětovali za záchranu vlasti, Američané společně se Spojenci vnímali sebevražedné akce Japonců jako záškloný způsob vedení války. Odlišné vnímání Japonců bylo založeno jednak na jejich víře, ale také částečně na minulosti, kdy se samotní piloti často odkazovali na samuraje a jejich kodex *bušidó*, který v jisté formě přetrval a neustále ovlivňoval Japonce i v moderní době.

---

²³¹ NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012, s. 46–99.

Závěr

Moje práce představuje charakteristiku kodexu *bušidó* od jeho počátku, kdy tvořil nezbytnou součást života samurajů feudálního Japonska, až po jeho vývoj ve druhé světové válce, kdy z něj mladí piloti, chystající se na smrt, čerpali sílu.

Tato práce je tedy přínosná především v těchto ohledech:

- a) Poskytuje informace o kodexu *bušidó* a jeho vzniku v Japonsku, o jeho základních hodnotách a problematice, kterou obsahuje. Vymezuje pojem „samuraj“, který zasazuje do kontextu feudálního Japonska (zejména období Tokugawa). Zaměřuje se na mnohé okolnosti, které vývoj kodexu ovlivnily, jako byl například zenový buddhismus. V rámci vývoje kodexu se pak zabývá druhou světovou válkou a japonskou taktikou boje, která představovala zavedení Zvláštních úderných jednotek.
- b) Nesnaží se obhajovat sebevražedné jednotky *Tokkótai*, ale pouze je vysvětlit tak, jak je viděli samotní Japonci. V kontextu s tím zmiňuje i pohled na tuto problematiku ze strany Američanů.
- c) Slouží jako argument toho, že i během druhé světové války byli Japonci stále ovlivňováni svojí minulostí a hodnotami dávných samurajů.
- d) Může sloužit jako východisko pro hlubší analýzu japonského pohledu na smrt a roli, kterou v životě Japonců hraje.

Příloha II   Anglický abstrakt

Introduction

This thesis is divided into three chapters. In the first chapter the reader is familiar with the emergence of a code of bushido and also with an important piece of work called *Hagakure*, which practically defines the code of bushido. This is also the first time, when the reader learns about the meaning of words like samurai, ronin and is deeply acquainted with the issue of ritual death of samurai called *seppuku*. At the end of the first chapter is mention of the vital influence of Japanese Zen Buddhism on the emergence and development of the code of bushido. In the second chapter the reader will become familiar with the samurais and their values, which are important for their whole lives. Beyond these important values the reader can also read about samurai martial arts and their types of weapons for self-defence. The last, third chapter, delineates the emergence of the code of bushido in the context of the World War II. The reader can learn here about the weapons which were used by the Japanese during the war and also about their motivations for compilation of the Special strike units. At the end the reader is acquainted with the real repercussion of this special Japanese war tactic and also with blending values from the code of bushido into the modern way of war.

1 – The code of bushido and its past

The emergence of the ethical code of bushido is quite difficult to define, because there are no accurate written records. At the beginning the doctrine of the code was passed on verbally until the day, when the three great scholars of Japan wrote it down on paper, under the title *Bushido*. Also, a very important piece of work dealing with this issue is the enduring *Hagakure*. The samurais, who were also Japanese high class, were very closely connected with the code of bushido. They were also the greatest warriors of Japan, and therefore the death, which is dealing with *Hagakure*, was also closely connected with their lives. And with death is connected ritual suicide called *seppuku*. The samurais committed this type of suicide when they did not want to fall into captivity by the enemy or during efforts to regain honor. Also not to be forgotten are the ronins, otherwise known as samurai without a master, a great social problem

for Japan in their time. The code of bushido included ethics and values that were affected by Japanese Zen Buddhism that was spreading in Japan at the time.

2 – Samurais, the warriors of the ancient Japan

In their time the samurais were a very important part of the Japanese culture and they also had the highest position in the social ladder in Japan. All their life they served their master fully and faithfully. We can find the roots of this service in the code of bushido to which the samurais swore on. In the code there were many moral values worshiped by samurais and consequently upon which they lived whole lives. These values were defined in the work called *Bushido: The soul of Japan* written by Nitobe Inazō. According to Nitobe these values are justice, courage, benevolence, politeness, truthfulness, honour, and the duty of loyalty. The rest of it depended on the samurai's own temperament. In addition, beyond their moral values were also the martial arts, in which the samurais excelled over others. This included swordplay or archery, but also top weapons and armour, which they owned.

3 – Japanese Specials strike units during World War II.

World War II and the possibility of defeat were for the Japanese a very unpleasant experience and one that was not expected. This moment was the turning point for compilation of the Specials strike units. The Japanese hoped that these units could change the development of the war and turn it again in favor of Japan. These strike units represented suicide attacks of young Japanese pilots, who were supposed to crash their planes into the enemy's ships. But this tactic was perceived differently on both sides. The Japanese saw hope in these units from the beginning, and the young pilots were told they would become future Gods by sacrificing themselves for the saving of their homeland. The Americans together with their allies perceived these suicide actions as a devious way of fighting the war. This different understanding of Japanese people was based on their faith but also on the past, when the pilots often referenced the samurais of old times and their code of bushido, which persisted in some form and constantly influenced Japanese in modern times.

Conclusion

My work represents the characteristic of the code of bushido from its emergence, when it was the necessary part of the life of samurais in feudal Japan, until its development in World War II, which the young pilots preparing for death would draw their strength.

The contributions of this thesis are:

- a) Provides information about the code of bushido and its emergence in Japan and its fundamental values. It defines the term “samurai”, put into context of feudal Japan (especially Tokugawa period). Focuses on the many factors which influenced the development of the code, such as Zen Buddhism. Within the development of the code it deals with World War II and the Japanese war tactics, which featured the compilation of Special strike units.
- b) It does not seek to defend suicide units called *Tokkótai*, but only explain the way as they were seen by the Japanese themselves. In the context of this issue the work also mentions the Americans view about this issue.
- c) This work serves as an argument, that even during World War II, the Japanese were still influenced by its past and values of ancient samurais.
- d) It can serve as a starting point for a deeper analysis of the Japanese perspective on death and the role, which death plays in the lives of the Japanese.

Použitá literatura a prameny

Primární literatura

- MORRIS, Ivan. *The Nobility of Failure: Tragic heroes in the history of Japan*. New York: Noonday Press, Farrar Straus Giroux, 1988. ISBN 03-745-2120-4.
- NITOBE, Inazō. *Bushido: The Soul of Japan*. 1st US ed. New York, NY: Kodansha USA, 2012. ISBN 978-156-8364-407.

Sekundární literatura

- ASIA FOR EDUCATORS. *The Age of the Samurai: 1185-1868* [online]. Columbia University, 2009 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: http://afe.easia.columbia.edu/special/japan_1000ce_samurai.htm
- ATKINS, Paul S. The Stages of Seppuku. In: Editor MICHAELS, Axel. *Ritual dynamics and the science of ritual*. Germany: Memminger MedienCentrum AG, 2010. ISBN 97834470620535. Dostupné z: http://www.academia.edu/8031059/The_Stages_of_Seppuku
- BENEDICT, Ruth. *Chryzantéma a meč: vzorce japonské kultury*. Vyd. 1. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-45-5.
- BENESCH, Oleg. *Bushido: The creation of a martial ethic in late Meiji Japan* [online]. Vancouver, Doctor of Philosophy. The University of British Columbia. 2011 [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: https://circle.ubc.ca/bitstream/handle/2429/31136/ubc_2011_spring_benesch_oleg.pdf.
- BODIFORD, William. ENCYCLOPEDIA BRITANNICA. *Zen* [online]. 2014. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/656421/Zen>
- CONFUCIUS. a Arthur WALEY. *The Analects of Confucius*. 1st Vintage Books ed. New York: Vintage Books, 1989, 257 p. ISBN 06-797-2296-3. Dostupné z: <http://www.wright-house.com/religions/confucius/Analects.html>
- DAY, Stacey B. a Kijoši INOKUČI. *Moudrost samurajů: životní stezka samuraje z kraje Saga*. Vyd. 1. Praha: Trigon, 1998, ISBN 80-86159-11-6.
- DOWER, John W. *War without mercy: race and power in the Pacific war*. 1st ed. New York: Pantheon Books, c1986, xii, 399 p. ISBN 03-945-0030-X.

- DRAEGER, Donn F. *Comprehensive Asian fighting arts*. New York: Kodansha International, 1980. ISBN 08-701-1436-0.
- GORDON, Bill. *Kamikaze Images* [online]. 2004 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://www.kamikazeimages.net/index.htm>
- HRAŠKOVÁ, Jana. Bušidó – japonský morální kódex bojovníka a vyrovnanost' so smrt'ou. *Auspicia*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2007. ISSN 1214 - 4967.
Dostupné z: http://vsers.cz/wp-content/uploads/2012/10/07_02_auuspicie.pdf
- JAMAMOTO, Cunetomo. *Hagakure: moudrost samuraje z kraje Saga*. Adamov: Temple, 2004. ISBN 8086719030.
- JANDOVÁ, Kristýna. *Seppuku – rituální sebevražda v kontextu japonské kultury*. [online]. Brno, 2013. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/360727/ff_b/Kristyna_Jandova_-_bakalarska_prace.txt.
- JAPONSKÁ STUDIA. *Šintó* [online]. 2014 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://wiki.japonstina.upol.cz/index.php/Šintó>
- JAPONSKÁ STUDIA. *Zen* [online]. 2014 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://wiki.japonstina.upol.cz/index.php/Zen>
- LEBRA, Takie Sugiyama. *Japanese patterns of behavior*. Honolulu: University Press of Hawaii, c1976, xviii, 295 p. ISBN 08-248-0460-0.
- MATELA, Jiří. *Bušidó: Duše Inazó Nitobeho*. Olomouc, 2009. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého Olomouc.
- MIJAMOTO, Musaši. *Kniha pěti kruhů*. 3. dopl. vyd. Bratislava: CAD Press, 2011. ISBN 978-80-88969-51-8.
- MINARČÍKOVÁ, Šárka. *Fenomén sebevražd v současném Japonsku*. Olomouc, 2012. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Palackého Olomouc.
- MONESTIER, Martin. *Dějiny sebevražd: dějiny, techniky a zvláštnosti dobrovolné smrti*. 1. vyd. Překlad Vladimír Čadský. Praha: Dybbuk, 2003, 414 s. ISBN 80-903-0018-9.
- NYMBURSKÁ, Dita. "Zvláštní" zbraně v japonské armádě. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9. ISSN 0029-5302.
- NYMBURSKÁ, Dita. Božský vítr. *Nový Orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1998, roč. 53, č. 8. ISSN 0029-5302.

- NYMBURSKÁ, Dita. Dobrovolná smrt v japonské kultuře. In: *Svět živých a svět mrtvých*. Editor Ľubica Obuchová. Praha: Česká orientalistická společnost, 2001, 243 s. ISBN 80-902-5102-1.
- NYMBURSKÁ, Dita. Příslušníci zvláštních jednotek – „výkvět japonského národa“. *Nový orient*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 1993, roč. 53, č. 9. ISSN 0029-5302.
- RATTI, Oscar a Adele WESTBROOK. *Tajemství samurajů: přehledný výklad o bojových uměních feudálního Japonska*. 3. vyd. Praha: Fighters publications, 2005, 485 s. ISBN 809030799x.
- TAIRA, Šigesuke. *Bušidó: Cesta samuraje*. Mgr. Zdeněk Kurfürst - Temple, 2002. ISBN 80-901641-8-8.
- THE EDITORS OF ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA. *Ronin* [online]. 2014 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/509133/ronin>
- THE EDITORS OF ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA. *Seppuku* [online]. 2014 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/535079/seppuku>
- TSUNETOMO, Yamamoto. *Hagakure: Book of the Samurai* [online]. Seattle, Wash.: Pacific Publishing Studio, 2010 [cit. 2015-03-04]. ISBN 14-563-0375-9. Dostupné z: <https://archive.org/details/Hagakure-BookOfTheSamurai>
- TURNBULL, Stephen R. *The samurai and the sacred*. New York: Osprey, 2006, 224 p. ISBN 18-460-3021-8.

Další zdroje

- <http://beta.jisho.org>
- <http://wiki.japonstina.upol.cz>
- <http://www.biographybase.com>
- <http://www.ndl.go.jp>
- www.britannica.com